

Pennan som vapen

Innehållsanalys av skrivelser från allmänheten, organisationer och företag till Regeringen gällande tunnelbygget genom Hallandsås 1992-2004

Max Boholm

Rapport
2005: 2

GÖTEBORGS UNIVERSITET

ISSN: 1653-1264

CEFOS – Centrum för forskning om offentlig sektor vid Göteborgs universitet, inrättades 1991 som en del av statsmaktens långsiktiga satsning på mångvetenskaplig grundforskning om den offentliga sektorn

CEFOS skall initiera och befrämja forskning om den offentliga sektorns ledning, styrning, organisation, finansiering och utvärdering, särskilt på lokal och regional nivå. Förnyelse av den offentliga sektorn står i fokus för forskningen

CEFOS idé är att samla forskare/forskargrupper från olika discipliner till samarbete i en gemensam forskningsmiljö

Författarna:

Max Boholm läser filosofi vid Göteborgs universitet och är projektassistent vid CEFOS

Publikationer kan beställas hos:

Göteborgs universitet
CEFOS
Box 720
405 30 Göteborg

Tel	031-773 41 42
Fax	031-773 44 80
E-post	Office@cefos.gu.se
Hemsida	www.cefos.gu.se

Innehåll

Tabeller, diagram och figurer	4
Författarens förord	5
Inledning.....	6
Tunnelbygget genom Hallandsås – en kort resumé.....	7
Presentation av materialet och frågeställningar	10
Innehållsanalys av text	12
Teoretiska överväganden.....	12
Praktisk genomförande	13
Skrivelsens utförande	16
Mottagaren	21
Avsändaren	23
Textinnehållet.....	28
Funktion	28
Uttryckssätt hos avsändaren	34
Ämne.....	36
För eller emot tunneln	41
Specifika argument	42
Specifika förslag	47
Jämförelser med andra byggprojekt eller katastrofer med mera	48
Tidsperspektiv	51
Tidsperioden fram till giftutsläppet oktober 1997.....	53
Från giftutsläppet oktober 1997 till riksdagsbeslutet att återuppta bygget december 2001.....	53
Tidsperioden efter riksdagsbeslutet december 2001 och framåt.....	54
Sammanfattning	56
Materialets bredd och variation.....	56
Tunnelns olika betydelser	57
Resultat i korthet	59
Referenser.....	60
Appendix 1. Tunnelbygget genom Hallandsås – Publikationer av forskare verksamma vid CEFOS, Göteborgs universitet	61
Appendix 2. Kodschema	63

Tabeller, diagram och figurer

Tabell 1. Skrivelsernas format.....	18
Tabell 2. Mottagare: ministrar	22
Tabell 3. Mottagare: Regeringen eller departement	22
Tabell 4. Avsändarens sysselsättning	24
Tabell 5. Avsändarens karaktär – enskild eller grupp	25
Tabell 6. Avsändarens sysselsättning och karaktär	26
Tabell 7. Lokala organisationer som skickat skrivelser	27
Tabell 8. Antalet kombinerade funktioner i skrivelserna	31
Tabell 9. Antalet kombinerade ämnen i skrivelserna	37
Tabell 10. Antal specifika argument i skrivelsen och avsändarens boendeort respektive kön	47
Diagram 1. Antalet skrivelser som har olika inkomstdatum under perioden 10 januari 1992 till 3 mars 2004	17
Diagram 2. Antalet skrivelser som har skickats in årsvis under perioden 10 januari 1992 till 3 mars 2004	18
Diagram 3. Olika typer av bifogat material i skrivelserna	19
Diagram 4. Språklig funktion i skrivelserna	31
Diagram 5. Språklig funktion i skrivelserna med hänsyn till avsändarens kön och boendeort (lokal eller inte)	33
Diagram 6. Språkligt uttryckssätt hos avsändaren i skrivelsen	34
Diagram 7. Ämnen i skrivelsen	38
Diagram 8. Ämnen i skrivelserna med hänsyn till kön och boendeort	40
Diagram 9. Specifika argument som förekommer i skrivelserna	43
Diagram 10. Specifika argument som förkommer i skrivelserna med hänseende på kön	44
Diagram 11. Specifika argument i skrivelserna med hänseende på avsändarens boendort ...	46
Figur 1. Kronologi över tunnelbygget.....	8
Figur 2. Karta över orter i tunnelns sträckning.....	23
Figur 3. Tidsperspektiv över händelser vid tunnelbygget och hur många skrivelser som har skickats in varje år	52

Författarens förord

Denna arbetsrapport är en del i Projektet *En belysning av kontroverser kring storskaliga infrastrukturprojekt: fallet Västkustbanan* som finansieras av Banverket och bedrivs vid Centrum för Forskning om Offentlig Sektor (CEFOS), Göteborgs universitet.

Jag vill tacka flera medarbetare på CEFOS som varit till stor hjälp för färdigställandet av denna arbetsrapport: Åsa Boholm, Marcia Grimes, Ralph Heiefort, Bengt Jansson (Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet), Sanna Johansson, Lennart Nilsson och Urban Strandberg. Jag vill även tacka Celio Ferreira och Annelie Sjölander-Lindqvist för hjälp med införskaffandet av skrivelserna.

Inledning

I oktober 1997 läckte gift från tunnelbygget genom Hallandsås. En kemisk reaktion i tätningemedlet som användes hade uteblivit varpå giftiga substanser spreds i grundvattnet och i vattendrag. Händelsen framställdes i media som en miljökatastrof och naturens påverkan såväl som människors säkerhet debatterades. "Giftskandalen i Hallandsåsen är en av de värsta miljökatastrofer som drabbat Sverige" är exempel på hur Aftonbladet framställde händelsen (16 oktober 1997).

Tunnelbygget hade tidigare även påverkat åsens grundvattennivå och därmed lokalbefolkningens vattentillgång i och med att deras brunnar torrlades. Innan såväl som efter giftutsläppet 1997 var tunnelprojektet problematiskt. De entreprenörer som var ansvariga för tunneln hade svårighet att finna lämpliga byggmetoder. I och med giftutsläppet och grundvattensänkningarna inleddes juridiska processer i Miljödomstolen. Tunnelprojektet har varit ämne för diskussion på olika nivåer i samhället. Bland annat har lokala organisationer bildats för att driva frågor om tunnelbygget. Tunnelbygget genom Hallandsås berör många intresseområden och det har varit föremål för forskning inom ett flertal discipliner. Bland annat vid Centrum för Forskning om Offentlig Sektor (CEFOS), Göteborgs universitet, har sedan 1998 bedrivits samhällsvetenskaplig forskning kring olika aspekter av byggprojektet. En referenslista över publikationer författade av forskare verksamma på CEFOS presenteras i Appendix 1.

Denna rapport analyserar brev till Regeringen som handlar om tunnelbygget genom Hallandsås. Skrivelserna (breven) är vanligtvis adresserade till Regeringens underordnade departement med olika ansvarsområden. De i Regeringskansliet berörda departementen med tillhörande tjänstemän och ministrar är framförallt Kommunikationsdepartementet (upphörde som självständigt departement 1999), Näringsdepartementet och Miljödepartementet.¹ Breven är även adresserade till statsministern och Regeringen. Skrivelserna har skickats från allmänheten, organisationer och företag.

Innehållet i skrivelserna är av varierade slag. Vissa har en negativ inställning medan andra erbjuder förslag på hur problemen kan lösas. En mängd olika attityder framträder i skrivelserna och en mängd olika ämnesområden berörs som till exempel miljö, teknik, och politik. Det förekommer brev som uttrycker allt från protester inskickade av barn och skolklasser till precisa beskrivningar av tekniska förslag på byggmetoder inskickade av civilingenjörer. Att visa på bredden i det samlade materialet av skrivelser är ett centralt syfte för denna undersökning.

---

¹ Kommunikationsdepartementet integrerades med Näringsdepartementet den första januari 1999 och en infrastrukturminister tillsattes.

Tunnelbygget genom Hallandsås – en kort resumé

År 1988 beslöt riksdagen att Väst kustbanan skulle upprustas. Järnvägstrafiken skulle göras säkrare, effektivare och bättre för miljön.² Projekt Hallandsås (tunnelbygget genom Hallandsåsen) är en del i denna upprustning. Beslutet om upprustning av Väst kustbanan innebär byggandet av dubbelspår som trafikeras av snabbtåg (X2000). Passagen över Hallandsås är ansedd som en "flaskhals" längs Väst kustbanans sträckning från Göteborg till Malmö. Flera problem finns med järnvägens sträckning över åsen. Landskapet är mycket kuperat och järnvägen kan inte gå rakt över åsen utan tvingas till kraftiga kurvor och påtagliga krön. Stigningen över åsen är också ett problem som blir extra besvärligt under höst och vinter då löv och is samlas på rälsen vilket skapar förseningar i tågtrafiken. För att bli av med problemen beslöt regeringen 1992 att det skulle byggas en järnvägstunnel genom åsen.

Hallandsås är en urbergshorst som uppstod för 70-100 miljoner år sedan som ett resultat av den förkastningslinje som finns mellan två "plattor" i jordskorpan – Tornquistlinjen. Berget är vittrat och sprucket. Stora mängder vatten ryms i Hallandsåsen på grund av dess geologi. Hallandsåsens höga vattenkoncentrationer medför problem för ett tunnelbygge genom åsen, genom besvärliga utflöden av vatten och därmed grundvattensänkningar. Grundvattensänkningar som uppstår i och med att man borrar hål i åsen blir ett problem bland annat för vegetationen och brunnar på åsen. Det stora utflödet av vatten är också problematiskt för själva den tekniska tättningsproceduren av tunnarna. Med andra ord är inte Hallandsås ett vanligt berg och dess geologiska förutsättningar är en viktig faktor i förståelsen av de händelser som ägt rum vid tunnelbygget.

Banverket och de först anlidade entreprenörerna, Kraftbyggarna, hade först för avsikt att borra sig igenom åsen med en tunnelborrmaskin. Arbetet inleddes 1992 men redan 1993 körde tunnelborrmaskinen (Hallborr) fast och tunnelprojektets första misslyckande var ett faktum. Hallborr hade problem med att förflytta sig i den leriga jorden. Kraftbyggarna drog sig ur projektet och Skanska tog vid efter en ny upphandling.

1996 började Skanska istället spränga sig igenom åsen. Metoden fungerar i korthet så att man spränger sig in i berget varefter tunnelväggarna tätas med ett tättningsmedel. I detta skede sprängdes tunneln från tre fronter, från norr, söder och från mitten (Mellanpåslaget). Som tättningsmedel användes bland annat Rhoca Gil som i och med giftutsläppet i oktober 1997 blivit vida känt. Rhoca Gil är ett tvåkomponentstätttningsmedel. Problemet som uppstod vid tunnelbygget var att akrylamid i det snabba utflödet av vatten inte hann reagera till en steltnad och ofarlig form. Giftiga substanser blandades med grundvattnet och utflödesvattnet. Som följd av olyckan avbröts tunnelbygget. Boskap som druckit det förorenade vattnet

---

² Följande avsnitt är en sammanfattning av Sjölander-Lindqvist (2004, s.13-25) och information som förmedlas på Banverkets hemsida (www.banverket.se).

fick nödslaktas och ett riskområde upprättades för att skydda de områden som var i farozonen för gift.

Riksdagen beslöt 2001 att fortsätta bygga. En förutsättning för att projektet skulle färdigställas var att Miljödomstolen skulle godkänna projektet och ge Banverket en ny vattendom. Miljödomstolen godkände vattendomen men domen överklagades och gick vidare till Miljööverdomstolen. Under 2003 fick Banverket även juridiskt klartecken från Miljööverdomstolen att fortsätta tunnelbygget och 2004 påbörjades tunnelbygget på nytt efter flera års stillastående. Framtill byggstoppet 1997 hade man lyckats bygga en tredjedel av tunnelns 8,6 kilometer långa sträckning.

Under tidsperioden från giftutsläppet 1997 till riksdagsbeslutet 2001 att tunnelbygget skulle fortsätta genomförde Banverket saneringsarbete, provtagningar och vattentillförsel till hushållen inom riskområdet. Vid en provborrning i juli 2003 läckte betontitlora och cement ut i Lyabäcken. Föreningen orsakade fiskdöd och ett nytt giftutsläpp var ett faktum. Under sommaren 2004 rapporterades ännu en incident som i Svenska Dagbladet beskrivs med rubriken "Banverket förgiftade kor" (24 juni 2004). Det vatten som ersatte det som sinat i de drabbades brunnar hade blivit förgiftat av bakterier. Banverkets substitutvatten hade förgiftat en bondes kor vilka slaktades. Händelsen med de förgiftade korna, under sommaren 2004, sker dock under en tidsperiod som inte innefattas inom tidsramen för denna undersökning.

Figur 1. Kronologi över tunnelbygget³

- 1988 beslutade Riksdagen att utveckla det föråldrade järnvägsnätet i Sverige och Banverket bildas. Tidigare hade SJ varit ansvarig för både underhållet av bannätet och trafiken men från och med detta år delas SJ. Ansvaret för bannätet överläts till det nybildade Banverket och SJ ansvarar fortsättningsvis endast för trafiken. Väst kustbanan är en del av den beslutade upp rustningen.
- 1992 gavs Banverket i uppdrag att bygga en tunnel genom Hallandsås och arbetet inleddes.
- 1993 påbörjade Kraftbyggarna borrningar genom åsen med tunnelborrmaskinen Hallborr men maskinen körde fast och bygget avbröts.
- 1996 återupptogs bygget av Skanska. Sprängmetod användes istället för den tidigare metoden som innebar borrning med tunnelborrmaskin.
- I oktober 1997 läckte akrylamid ut i vattendrag som ett resultat av Skanskas försök att tätatunnlarna med Rhoca Gil. Detta år överskreds också gällande vattendom och grundvattensänkningar påverkade brunnar på åsen - tunnelbygget avbröts.
- 2001 beslutade riksdagen att tunnelbygget skulle fortsätta.
- I oktober 2003 gav Miljööverdomstolen klartecken för Banverket att fortsätta tunnelbygget. Detta år, i juli, sker även ett nytt giftutsläpp i Lyabäcken som orsakade fiskdöd.
- Under sommaren 2004 förgiftades kor som druckit vatten från en av Banverkets vattentankar där det bildats giftiga bakterier.

³ Källa: Banverkets hemsida: www.banverket.se.

Då beslutet om upprustningen av järnvägsnätet i Sverige antogs 1988 budgeterades hela projektet Väst kustbanan till 10 miljarder kronor. 1991 beräknades tunneln kosta 1 miljard att bygga och tunneln beräknades vara klar för trafik 1996. Förseningarna i och med att tunnelborrmaskinen körde fast och byte av entreprenör (från Kraftbyggarna till Skanska) innebar 1996 en ny budget (2 miljarder kronor) och ett nytt datum för en färdig tunnel – 1999. Giftutsläppet och förhandlingarna fram till idag har resulterat i en ytterligare ny budget och ett nytt antaget datum för trafik i tunneln. Den nya budgeten är 5,4 miljarder kronor för att bygga klart projektet. Tunneln har dessutom redan kostat 2 miljarder kronor fram till byggets nystart 2004. Tunneln bedöms nu vara klar för trafik 2012.

Presentation av materialet och frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att analysera brev (skrivelser) som skickats till Regeringen eller dess underordnade departement. Skrivelserna har skickats in från allmänheten, företag och organisationer. De utgör så att säga "folkets röst" och inte inlagor från myndigheter och kommuner. Skrivelser från till exempel Båstad kommun eller Banverket har inte inkluderats i materialet även om sådana finns diarieförda på Regeringskansliet.

Hur skrivelserna har behandlats på de respektive departementen har inte analyserats i undersökningen utan analysen har gjorts med hänsyn till skrivelsens innehåll. Skrivelser har en tendens att cirkulera mellan olika departement. En skrivelse som av avsändaren adresserats till t.ex. Regeringen har kanske i sin tur vidarebefordrats till Miljödepartementet för att deras ansvarsområde berör det inskickade ärendet. Avsändarens avsedda intention har då varit att skicka skrivelsen till Regeringen men skrivelsen har ändå behandlats av Miljödepartementet. Regeringskansliet organiserar de olika departementens arbete och ansvarsområden vilket innebär att samtliga ärenden registreras av regeringskansliet varvid de vidarebefordras till det ansvariga departementet. Departementen är delar av Regeringskansliet och brev som adresserats till de olika departementen hamnar där de enligt stadgarna skall behandlas beroende på ärendets ämne och departementets ansvarsområde. De vanligaste åtgärderna på departementen är *Ad Acta* (lagd till handlingarna) eller ett brevsvaret till avsändaren.

Totalt omfattar det analyserade materialet 263 stycken skrivelser diarieförda mellan 10 januari 1992 och 3 mars 2004, en period på drygt tolv år. Det analyserade materialet är av mycket varierande karaktär. Det finns många olika typer av brev, ämnen och avsändare som uttrycker sig olika. Rapporten redovisar och analyserar kvantitativa egenskaper hos materialet (förekomsten av kategorier) men det finns även en resonerande och tolkande ambition med studien.

Undersökningens huvudsakliga frågeställningar är följande:

- Hur ser skrivelsen ut, vilket utförande har den? Vilken brevtyp och vilket format (hand- eller maskinskrivet brev eller e-post) har skrivelsen? Vissa skrivelser innehåller bilagor och vad består dessa av? När är skrivelsen inskickad?
- Till vem riktar sig skrivelsen? Vilken minister eller vilket departement är den avsedda mottagaren?
- Vem är avsändaren? Är det en privatperson från en lokal ort som Båstad eller ett företag från någon ort i någon helt annan del av Sverige? Flera kategorier har använts för att beskriva avsändaren. Ålder, sysselsättning, kön och boendeort är exempel på kategoriseringar av avsändaren.
- Vad är det som sägs och hur sägs det? Innehållet i skrivelserna är av varierande slag. Skrivelserna handlar till exempel om tekniska förslag på lösningar till problem med tunneln, kritiska utläggningar om ansvariga myndigheters agerande i frågan och frågor till skolarbeten och uppsatser.

- Ställa frågor, rikta kritik och ge förslag är exempel på olika kommunikativa funktioner. Skrivelsen kan ha en saklig framställning eller vara i huvudsak känsloladdad. Vilka av dessa funktioner förekommer i materialet? Vilka ämnen avhandlas? Vilka uttryckssätt använder avsändaren? Är avsändaren upprörd eller orolig?
- Varierar innehållet i skrivelserna över tid? Kan det dras paralleller mellan innehållet i skrivelserna och händelser vid tunnelbygget? Finns olika händelser under tunnelbyggets gång avspeglade i materialet?

Innehållsanalys av text

Teoretiska överväganden

Text, bild och ljud (till och med kroppsspråk och beteende) kan analyseras med hjälp av innehållsanalys (Shapiro & Markoff, 1997). Få begränsningar tycks ha påverkat valet av studieobjekt för metoden. Historiskt sett började metoden användas för att analysera texter såsom psalmer, tidningsartiklar och offentliga dokument (Krippendorff, 1980). Efter Andra världskriget kom forskare i USA att intressera sig för propaganda och valkampanjer. Sedan dess har massmedia (såsom tidningar, radio och television) under lång tid varit ett forskningsområde där innehållsanalys har tillämpats. Utöver studiet av massmedia och propaganda har även på senare tid olika former av kommunikation, psykologiskt beteende och kulturella mönster varit föremål för innehållsanalys (Weber, 1990).

Innehållsanalys innebär att strukturera och koda ett empiriskt material som till exempel en text i kategorier för att kunna dra slutsatser om innehållet. Detta gör att material som kodats på ett systematiskt sätt kan överblickas och förstås utifrån valda frågeställningar. Kategorierna påvisar egenskaper i materialet som medger en specifik tolkning av innehållet. Analysen ger möjlighet till generaliseringar och beräkning av förekomster av kategorier. Gilbert Shapiro och John Markoff (1997) definierar innehållsanalys mer generellt som "any methodological measurement applied to text (or other symbolic material) for social science purposes" och mer specifikt med definitionen "any systematic reduction of a flow of text (or other symbols) to a standard set of statistically manipulable symbols representing the presence, the intensity, or frequency of some characteristics relevant for social science" (1997, s. 14).

Vid innehållsanalys har kategorier funktionen att reducera egenskaper i ett innehåll till data som är anpassade till analysen. Kategorierna kan användas för att kvantifiera enkla såväl som mer komplexa idéer eller egenskaper. Med innehållsanalys kan forskaren till exempel kategorisera specifika ord, eller kategorisera ordens språkliga relation till varandra. Definitionen av en kategori bestämmer vilka egenskaper kategorin omfattar.

En innehållsanalys kan ha kvantitativa såväl som kvalitativa aspekter. Enligt Robert Philip Weber (1990) har de mer substantiella innehållsanalyserna av en text eller ett innehåll både en kvalitativ och en kvantitativ bearbetning. Innehållsanalys har två huvudsakliga element: kodning på basis av kategorier och analys av dessa kategorier. Kategorier kan vara deduktivt eller induktivt uppbyggda och de kan analyseras kvalitativt eller kvantitativt. En induktiv kategori, till skillnad från en deduktiv, skapas genom generalisering på basis av det specifika materialet. Deduktiva kategorier skapas, *a priori*, oberoende av det innehåll man analyserar. Deduktiva kategorier är alltså redan existerande kategorier som ursprungligen skapats i något annat sammanhang. En deduktiv kategori kan mycket väl ha varit induktiv då den i ett annat tidigare skede ursprungligen skapades.

Då sedan kategorierna analyseras kan detta göras utifrån kvalitativa eller kvantitativa aspekter. Man kan till exempel – som gjorts i denna rapport – göra en kvantitativ bearbetning genom att räkna förekomster av egenskaper som definieras av kategorierna. Dock innebär skapandet av kategorier ett kvalitativt moment i bearbetningen av materialet. Med andra ord har den metod som använts i denna undersökning såväl kvalitativa som kvantitativa aspekter. Sammanfattningsvis kan man säga att en innehållsanalys baseras på såväl induktiva som deduktiva kategorier och dessa analyseras med kvalitativ eller kvantitativ metodik.⁴ En kvantitativ analys av kategorier kombineras således med kvalitativa moment som har sitt ursprung i framtagningen av kategorierna.

Dataprogram används ofta för att systematisera och beräkna förekomster av de kategorier som används i en analys. Kategorier kan därmed bilda variabler. Varje variabel har olika alternativ – värden – vilka avgränsar och beskriver materialet enligt de dimensioner forskaren avser att studera. Kategorierna, eller variablerna, kan innefatta två till flera olika alternativ, eller värden. Vissa variabler har endast två värden. Sådana dikotoma variabler medger att även en komplex beskrivning av ett innehåll enkelt kan analyseras kvantitativt. Dikotoma variabler såväl som variabler med flera olika värden har använts i denna undersökning.

Ett innehåll kodat i kategorier möjliggör olika slag av frekvensanalyser. Dels kan man visa på fördelning av kategorier och dels kan man visa på olika slag av samband mellan kategorier (så som till exempel med korstabeller).

Praktisk genomförande

Denna studie analyserar vad olika skrivelser till regeringen gällande tunnelbygget genom Hallandsås handlat om. Varje skrivelse utgör en analysenhet. För att kunna analysera materialet delades en skrivelses innehåll in i kategorier med avsikt att representera innehållet enligt uppställda dimensioner i enlighet med frågeställningarna. Först användes preliminära kategorier vilka bearbetades och förfinades för att bättre beskriva materialet enligt valda frågeställningar. Ett statistiskt dataprogram (SPSS 12.0.1) användes för frekvensanalyser av kategorierna.

Föremål för studien är som sagt skrivelser till Regeringen från allmänheten, organisationer och företag. Frågeställningarna berör egenskaper hos skrivelsen, dess utförande, avsändare, textinnehåll, mottagare och hur dessa förhåller sig till en viss kontext. För en fullständig översikt över samtliga kategorier/variabler som använts i denna undersökning se Appendix 2.

Skrivelserna har kategoriserats med hänsyn till dess inkomstdatum (det datum som registrerats av registrator på regeringskansliet), format (handskriven, maskinskriven eller e-post) och om det har förekommit något bifogat material med skrivelsen (till exempel tidningsartiklar, bilder och tidigare inskickade skrivelser).

---

⁴ Det har i denna undersökning gjorts en kvantitativ analys av kategorierna. Att närmare förklara den kvalitativa analysmetoden av kategorier går utöver syftet med denna rapport.

Vad det gäller mottagarens egenskaper så har kodningen inriktats på om en minister eller ett departement varit mottagare och i så fall vilken minister eller vilket departement som varit mottagare. Vissa skrivelser är till exempel adresserade till miljöministern och andra till Näringsdepartementet. Vad som kodats är den av avsändaren *avsedda* mottagaren och inte den *faktiska*. Avsändaren adresserar sin skrivelse till ett specifikt departement eller en specifik minister (eller en kombination av båda). Regeringskansliet befordrar en inkommen skrivelse till det departement som har ansvaret för det ämne som skrivelsen avhandlar. Istället för den avsedda mottagaren kan skrivelsen med andra ord, av Regeringskansliet, ha befordrats till något annat departement – den faktiska mottagaren. Två variabler är ämnade att beskriva mottagaren. Den första variabeln berör huruvida mottagaren är en minister eller ett departement. Den andra variabeln avser vilket ansvarsområde ministern eller departementet har (till exempel *miljöministern/miljödepartementet* eller *näringsministern/näringsdepartementet*).

Samma skrivelse kan finnas registrerad på två departement. Dels på det departement som har fått skrivelsen tillskickad av avsändaren och dels på det departement som antingen fått en begärd kopia på skrivelsen eller på annat sätt fått skrivelsen tillskickad av handläggningsskäl. Under en period var till exempel Miljödepartementet och miljöministern ansvariga för frågor om tunnelbygget genom Hallandsås vilket resulterade i att samtliga skrivelser, trots annan avsedd mottagare, hamnade hos och behandlades av Miljödepartementet. Identiska skrivelser som skickats in fler än en gång förekommer endast en gång i det analyserade materialet.

Avsändarens egenskaper beskrivs med fem övergripande kategorier: kön, boendeort (i avseende på lokalitet med hänseende till tunneln), sysselsättning eller yrke, ålder och om avsändaren är enskild eller utgörs av en grupp, företag eller organisation.

Textinnehållets egenskaper utgör i denna rapport ett väsentligt underlag för analys. Analysen av skrivelsernas textinnehåll bygger på flera olika kategorier som indelas i två övergripande teman: *språklig funktion*, hur texten är uppbyggd, och *ämne*, vilket ämne som avhandlas. Analysen av funktionen i texten avser att klarlägga förekomsten av beskrivningar, kritik och protester, frågor, rekommendationer, givande av stöd, uttryck av oro, riktandet av krav, erbjudande av experthjälp och visad empati för dem som drabbats av tunnelbyggets konsekvenser. Analys av språkliga funktioner i texten bygger på att språket har andra innebörder än rent beskrivande som kan tolkas utifrån den språkliga kontexten (Roberts, 1997). Det andra viktiga temat i att beskriva vad skrivelsen handlar om är ämnet som avhandlas. Ämneskategorierna som används i denna undersökning är *miljö*, *politik*, *samhällsekonomi*, *teknik*, *trafik*, *juridik*, *kultur*, *personlig ekonomi*, *handläggning* och *estetik*. Kodningen av en skrivelse då det gäller både funktion och ämne kan bestå av kombinationer av flera kategorier. Det förekommer till exempel politisk kritik, tekniska förslag och frågor om trafik vilka alla kan förekomma i en och samma skrivelse. Vidare har textinnehållet analyserats med fler kategorier vilka utvecklar och fördjupar textanalysen:

- Inställning till tunnelbygget (för eller emot)
- Uttryckssätt (till exempel saklig, upprörd och ironiskt)

- Återkommande argument (till exempel "tunneln skadar miljön" eller "tunneln kostar för mycket") – *specifika argument*
- Förslag på alternativ till tunneln och tunnelbyggmetoder – *specifika förslag*
- Jämförelser av tunnelbygget genom Hallandsås med andra storskaliga projekt eller katastrofer.

I denna undersökning har vid flera tillfällen dikotoma variabler använts. Nedan visas en lista över de typer av egenskaper som kodats till dikotoma variabler:

- Skrivelsens bifogade material
- Funktioner
- Ämnen
- Uttryckssätt
- Specifika argument
- Specifika alternativ
- Jämförelser med andra byggprojekt och katastrofer

Komplexiteten i ovanstående kategoriseringar har setts som något väsentligt och har således hanterats med hjälp av dikotoma variabler.

Skrivelsens utförande

Detta avsnitt skall dels ge en bild av vad det ovan använda begreppet *skrivelse* innebär, dels beskriva hur skrivelserna ser ut, dess formella aspekter som till exempel inkomstdatum och format. Vad som sägs i skrivelsen eller vad skrivelsen textinnehållsmässigt behandlar analyseras i senare avsnitt.

Inkomstdatum, format och bifogat material är de kategorier som använts för att analysera skrivelsernas utförande. Inkomstdatumet åsyftar det datum då respektive departement mottagit den inskickade skrivelsen och sträcker sig i denna undersökning från 10 januari 1992 till 3 mars 2004. Materialet täcker således en tidsperiod av drygt tolv år i tunnelbyggets historia.

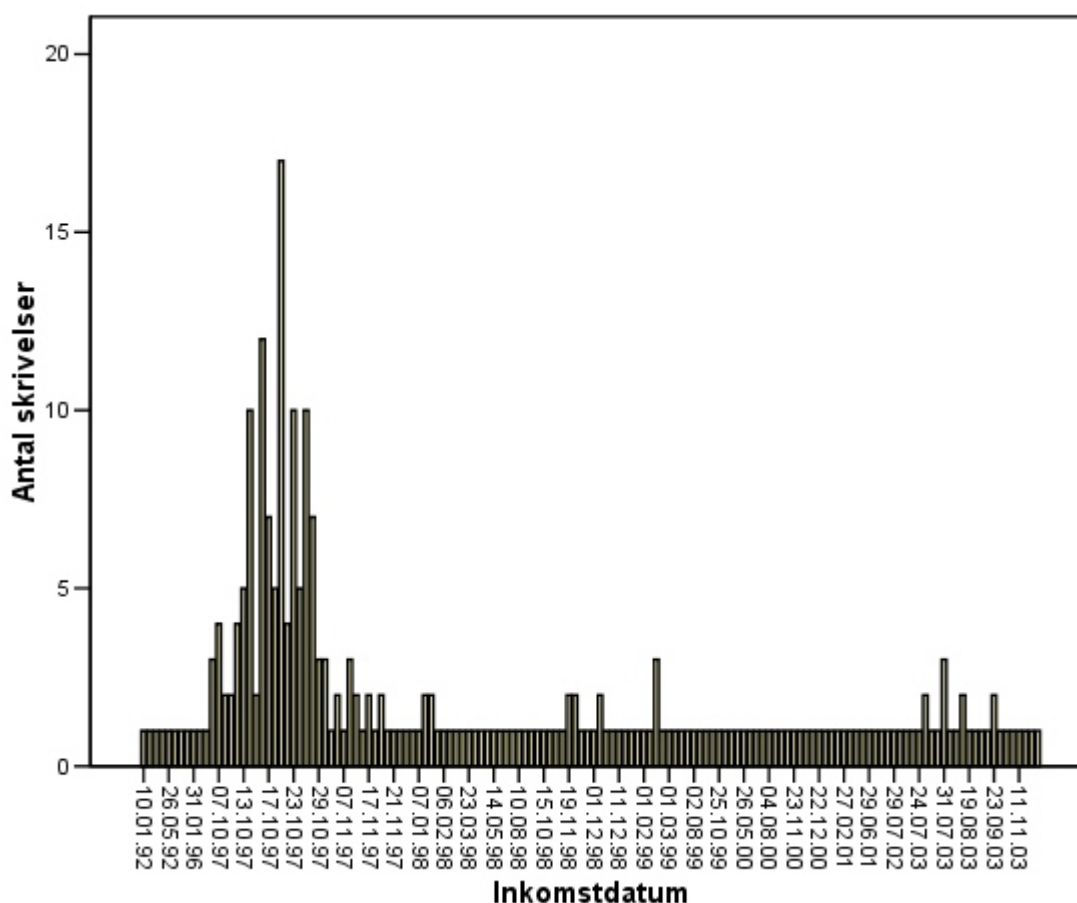
Paralleller kan dras mellan speciella händelser vid tunnelbygget som resulterat i ett stort antal inkomna skrivelser. Den tydligaste perioden med en markant ökning av inskickade skrivelser finner man i samband med giftutsläppet oktober 1997, den 21 oktober inkom 17 skrivelser vilket utgör 7 procent av de skrivelser som skickats in och har inkomstdatum (se Diagram 1).⁵

---

⁵ Skrivelserna som erhållits från departementen har i fem fall varit ofullständiga och saknat inkomstdatum. Dessa skrivelser har kodats men utan inkomstdatum. Vid analys av de datum då skrivelserna skickats in saknas dessa skrivelser men de finns representerade i analyser av andra kategorier.

Diagram 1. Antalet skrivelser som har olika inkomstdatum under perioden 10 januari 1992 till 3 mars 2004 (N=258)

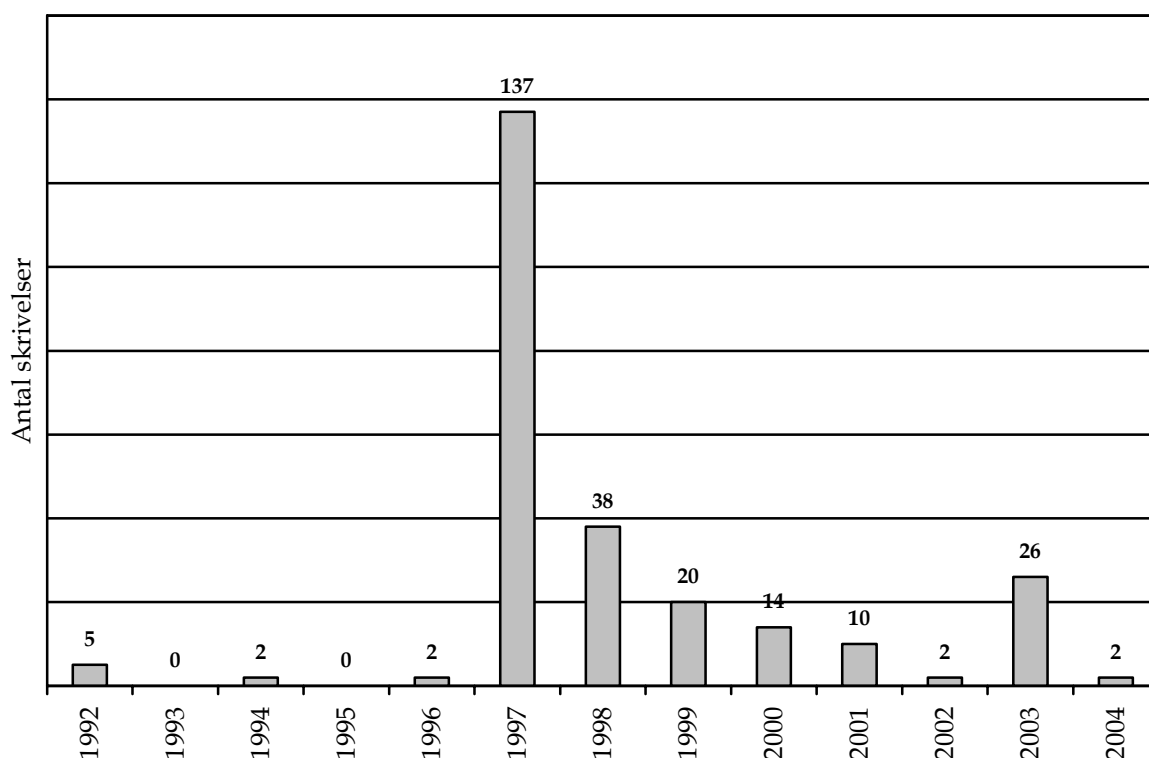

Kommentar: Diagrammet visar antal skrivelser per inkomstdatum, det visar inte en kronologiskt fördelad överblick över perioden 10 januari 1992 till 3 mars 2003 utan endast de datum då det skickats in skrivelser.

Under tidsperioden 10 januari 1992 till 3 mars 2004 finns vad man skulle kunna kalla "luckor", det vill säga perioder under vilka det över huvud taget inte inkom några skrivelser. Under 1992, när beslutet att bygga tunneln fattades, finns totalt fem inskickade skrivelser. Under de fyra följande åren, 1993 - 1996, finns det bara fyra inskickade skrivelser - två skrivelser 1994 och två skrivelser 1996.

Från 1997 och framåt finns en plötslig uppgång av antalet skrivelser som skickats in (se Diagram 2). Diagram 2 visar fördelningen av skrivelser årsvis under perioden 10 januari 1992 till 3 mars 2004. Det är tydligt att 1997 har överlägset flest inskickade skrivelser. Regeringsbeslutet att det skulle byggas en tunnel genom Hallandsås togs 1992 och förklarar de första inskickade skrivelserna. I och med giftskandalen 1997 blev tunnelbygget mycket uppmärksammat av media och också starkt ifrågasatt vilket kan förklara mängden inskickade skrivelser från och med 1997. Senare i undersökningen diskuteras olika tidsperspektiv på materialet mer ingående.

Diagram 2. Antalet skrivelser som har skickats in årsvis under perioden 10 januari 1992 till 3 mars 2004 (N=258)

Skrivelserna har utformats i olika format. Det vanligast förekommande är traditionella (eller med fax inskickade) brev, som är handskrivna eller maskinskrivna.⁶ Även kombinationer av maskin- och handskrivna brev förekommer. Även e-post förekommer. Tabell 1 visar fördelningen mellan de olika formaten. En övervägande del (59 procent) utgörs av maskinskrivna skrivelser och den näst mest förekommande är handskrivna (27 procent). Av de skrivelser som är handskrivna utgörs 17 skrivelser av vykort vilket motsvarar 7 procent av det totala materialet.

Tabell 1. Skrivelsernas format

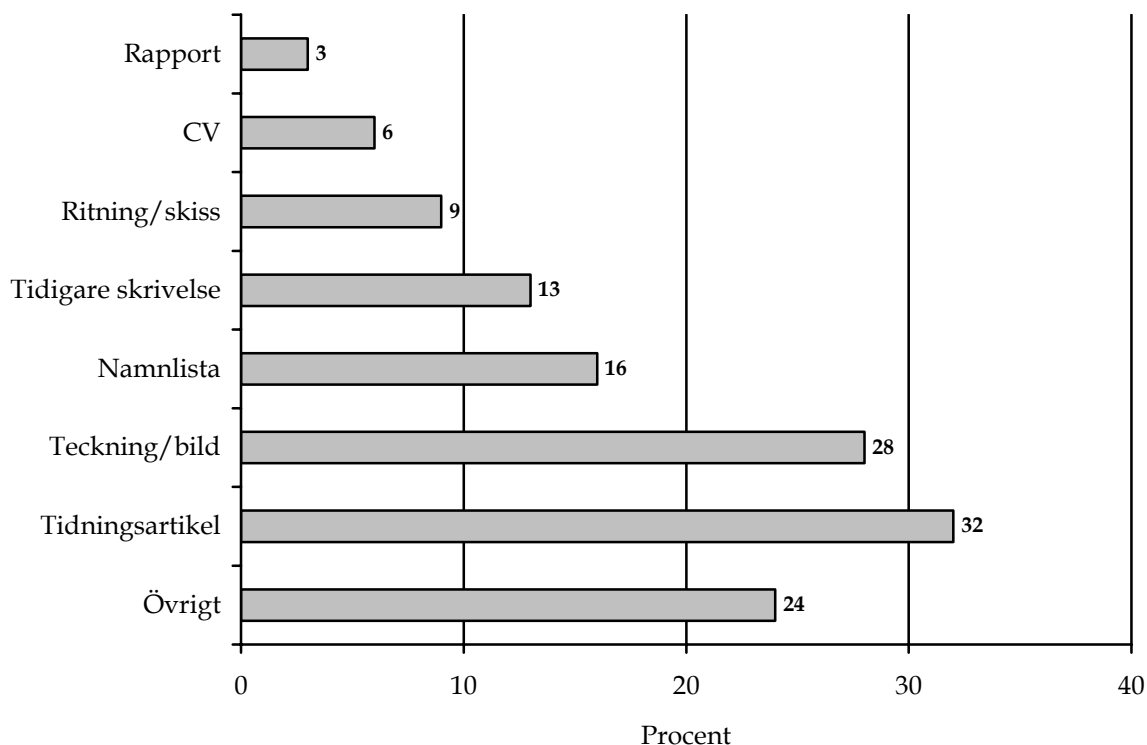
Format	Antal	Procent
Maskinskrivna	155	59
Handskrivna	70	27
E-post	30	11
Hand- och maskinskrivna	8	3
<i>Totalt</i>	263	100

⁶ Med *maskinskrivna* menas de skrivelser vars text är skriven med skrivmaskin eller ordbehandlare.

Det kan noteras att skrivelser inskickade via e-post tenderar att öka avsevärt från och med 2003 då hälften av de inkomna skrivelserna är inskickade med e-post vilket då blir det vanligast förekommande *formatet*, följt av maskinskrivna skrivelser (25 procent) och handskrivna skrivelser (18 procent). Man kan dra slutsatsen att framväxten av IT-samhället och ökad användning av Internet verkar ha påverkat sättet som medborgarna kommunicerar med myndigheten. Elektroniska brev har konkurrerat ut de traditionella breven med sitt smidiga och praktiska format.

Skrivelsen kan i vissa fall innehålla diverse bifogat material, förekommer i 27 procent av samtliga skrivelser, som till exempel tidningsutklipp, ritningar eller bilder. Diagram 3 ger en översikt över det bifogade materialet karaktär. En skrivelse kan ha mer än ett bifogat material och kategoriseringen utgörs av åtta dikotoma variabler. Vid framställningen av resultat med frekvenser av dikotoma variabler kan det noteras att summer för procentandelarna inte uppgår till 100 procent. För en variabel som har kodats dikotomt gäller att procentandelen som har en egenskap och den som inte har egenskapen summerar till 100 procent. Detta resonemang förenklar förståelsen av den grafiska framställningen i de diagram som åskådliggör förekomsten av dikotoma variabler.

Diagram 3. Olika typer av bifogat material i skrivelserna (N=71)

Kommentar: Varje stapel i diagrammet anger i procent hur stor andel av de 71 skrivelserna som innehåller det bifogade materialet i fråga. Totalt hade 27 procent av alla skrivelser bifogat material. Varje skrivelse kan innehålla en eller flera typer av bifogade material vilket medför att procentandelarna i diagrammet inte summerar till 100 procent.

Det finns avsändare som i samband med att de erbjuder sin expertis bifogar sin CV (*Curriculum Vitae*). De ställer sin förmåga till myndighetens förfogande – likt en arbetsansökande för en eventuell arbetsgivare. Medskickade meritförteckningar över avsändarens egna bedrifter och prestationer anges med alternativet CV.

Namnlistor är en annan form av bifogat material som förekommer i materialet. Ett brev kan vara undertecknat av flera personer men det behöver inte för den sakens skull vara en namnlista. Namnlistan skall innehålla fler än fem namn (de flesta innehåller betydligt fler) för att i denna undersökning kodats som *namnlista*. Dessa namn skall också vara undertecknade i syfte att visa att flera olika personer står bakom en skrivelse. Det är inte här fråga om byråkratiska underskrifter som förekommer vid formella brev som till exempel undertecknats av sekreterare och personer i kraft av ordförandeskap. De undertecknade ställer sig istället bakom ett uttalande eller en viss åsikt.

Tidningsurklipp eller tidningsartiklar från morgon- och dagstidningar är det vanligast förekommande typen av bifogat material. I 32 procent av fallen med bifogat material består detta av tidningsartiklar eller urklipp. Men ibland förekommer sådant material även i kolla-ge eller tillsammans med avsändarens egna kompletterande anteckningar. De bifogade tidningsartiklarna handlar mestadels om händelser förknippade med tunnelbygget genom Hallandsås men kan också handla om andra byggprojekt eller andra ämnen.

Ritningar och skisser förekommer i 9 procent av de skrivelser som har bifogat material och de illustrerar tillsammans med text förslag och idéer om till exempel bygg- eller tätningmetoder. Denna form av bilagor skiljer sig ifrån de bilder och teckningar som medföljer i 28 procent av skrivelserna som har bifogat material. Handmålade teckningar och foton är exempel på *bilder och teckningar*. De kan finnas integrerade i texten eller förekomma som separata bilder.

I vissa fall har avsändaren bifogat en tidigare inskickad skrivelse, ofta görs detta i samband med påpekande om uteblivet svar (på den tidigare skrivelsen) eller för att påpeka något som står skrivet i den bifogade skrivelsen.

En relativt stor andel av det bifogade materialet passar inte in i de ovan beskrivna exemplen utan utgör en kategori med *övrigt*. De övriga bifogade materialen har var för sig endast enstaka förekomster och presenteras därför inte som enskilda kategorier. Exempel på övrigt bifogat material är kartor, fakturor, remissvar, fullmaktsdokument och dikter.

Mottagaren

Till vem har avsändaren haft för avsikt att skicka sitt brev? Skrivelserna har som nämnts en tendens att cirkulera bland olika departement vilket innebär att en skrivelse kan vara avsedd att skickas till exempel statsministern, men att brevet av administrativa skäl hamnar hos Miljödepartementet. Med andra ord kan man skilja på två typer av mottagare, *den avsedda* och *den faktiska* som nämnts i tidigare avsnitt. Det är som sagt den av avsändaren angivna och avsedda mottagaren som kodats. Ibland vill avsändaren att skrivelsen skall vidarebefordras till flera olika departement. I undersökningen har skrivelsen i sådana fall kodats som att mottagaren är en kombination av flera olika departement eller ministrar.

Är skrivelsen skickad till en person eller till ett departement? Ofta är skrivelserna skickade till ministrar på de olika departementen. Förutom analys av mottagarens personliga eller institutionella karaktär så har även mottagarens departement analyserats. Är det *miljö-, kommunikation* eller *näringsdepartement/minister* som är mottagare?

I de fall där den avsedda mottagaren är en person är det i de allra flesta fall fråga om en ansvarig minister, även om det förekommer undantag där någon annan tjänsteman inom departementet adresserats. Ministerposterna har innehafts av olika personer under den analyserade tolvårsperioden. Avsändare som vänder sig till en minister kan ha ett personligt framförande till denna - man kan vara missnöjd eller tillfreds med ministerns handlande. I dessa fall är det viktigt att det just är den personen som tilltalas. Som vi har sett är de inskickade skrivelserna ojämnt fördelade över tid, vilket innebär att vissa ministrar fått många fler skrivelser adresserade till sig. Det finns till exempel en mängd skrivelser som skickats till Anna Lindh då hon var miljöminister (1994-1998). Om dessa skrivelser är inskickade till henne på grund av hennes personliga agerande eller på grund av hennes miljöministerpost kan inte avgöras här.

De flesta skrivelserna är skickade till personer, det vill säga ministrar. Hela 66 procent av de inskickade skrivelserna riktar sig till personer. En mindre del (24 procent) är ställda till ett departement. De resterande andelarna utgörs dels av de skrivelser där det inte klart framgår vem som är den avsedda mottagaren (sju skrivelser, vilket utgör 3 procent), dels av sådana skrivelser som är ställda till både departement och personer, 7 procent (18 skrivelser).

Av alla skrivelser är 28 procent avsedda att hamna hos miljöministern (73 skrivelser av 263). Ministrarna har som sagt varit populärare mottagare än departementen och 42 procent av alla skrivelser som skickats till ministrar är skickade till miljöministern. Tabell 2 och Tabell 3 visar hur mottagaren är fördelad.

Tabell 2. Mottagare: ministrar

Ministrar	Antal	Procent
Miljöministern	73	42
Kommunikationsministern	38	22
Statsministern	27	15
Näringsministern	15	9
Infrastrukturministern	4	2
Kombination av flera ministrar	14	8
Annan minister	4	2
<i>Totalt</i>	<i>175</i>	<i>100</i>

Tabell 2 visar fördelningen mellan de mottagare som är ministrar. Infrastrukturministern tillsattes 1999 och ersatte då kommunikationsministern.

Tabell 3. Mottagare: Regeringen eller departement

Departement	Antal	Procent
Miljödepartementet	20	32
Regeringen	12	19
Kommunikationsdepartementet	9	14
Näringsdepartementet	9	14
Kombination av departement	3	5
Annat departement	10	16
<i>Totalt</i>	<i>63</i>	<i>100</i>

I 24 procent av fallen är skrivelserna skickade till Regeringen eller något departement som mottagare. (Se Tabell 3 för översikt över hur mottagande departement är fördelade.) Det har skickats 175 skrivelser till ministrar och 63 skrivelser till departement. Av de 175 skrivelser som skickats till ministrar så har 42 procent skickats till miljöministern, 22 procent skickats till kommunikationsministern och 15 procent skickats till statsministern.

Avsändaren

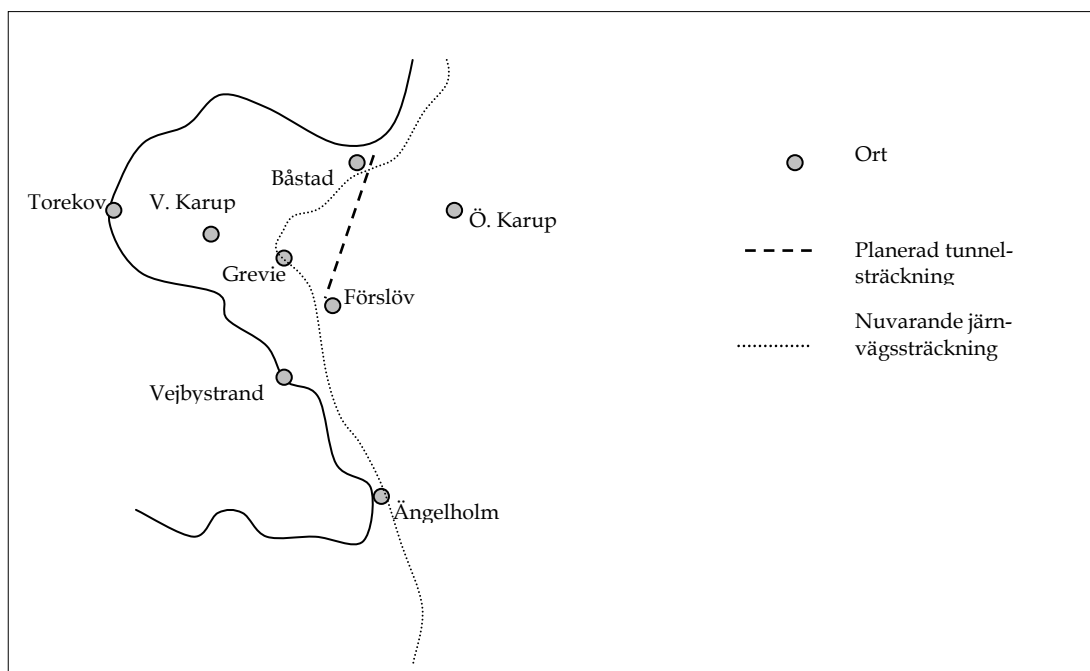
Vissa avsändare återkommer flera gånger vid olika tillfällen med olika eller samma syften men skrivelserna har analyserats utifrån skrivelsen som analysenhet och inte utifrån den avsändare som skickat in skrivelser. Det är alltså färre antal avsändare än det är skrivelser. Det är ett brett register av avsändare som aktualiseras, alltifrån enskilda privatpersoner till advokatfirmor.

Vad som kan sägas om avsändaren är antingen sådant som kan utläsas i textinnehållet om avsändaren eller vad som framgår genom hur avsändarens presenterar sig. Kön är exempel på en sådan variabel som kan utläsas av avsändarens namn. Avsändaren behöver inte ha angett sitt kön i texten för att skrivelsen skall ha kodats som man eller kvinna.

Majoriteten av avsändarna är män (62 procent), 25 procent är kvinnor, 7 procent är både män och kvinnor och i 6 procent av skrivelserna framgår inte avsändarens kön.

I de fall där det förekommit fler än en avsändare har det "könsalternativ" kodats som varit gällande för hela gruppen, det vill säga om det till exempel varit en skolklass med 30 flickor och en pojke som skickat in en skrivelse så har kategorin *man och kvinna* använts. Har det varit två män som skickat skrivelsen har kategorin *man* använts och så vidare. Företag och organisationer har ju inget kön men den undertecknades/de undertecknades kön har kodats i de fall deras namn finns angivna. I vissa fall har inte avsändarens/avsändarnas kön framgått (i fall med anonyma avsändare till exempel) och kategorin *okänt* kön har då använts vid kodningen.

Figur 2. Karta över orter i tunnelns sträckning

Avsändarens boendeort har analyserats utifrån om den är lokal med hänseende till tunnelbygget eller inte. Lokala orter innebär de som finns i direkt anslutning till tunneln: Båstad, Torekov, Västra och Östra Karup, Grevie, Förslöv, Vejbystrand och Ängelholm är de lokala orter som förekommer (se Figur 2). Materialet har inte analyserats utifrån andra orter, avsändaren i till exempel Malmö, Stockholm eller Luleå har kodats som *icke lokalt boende*.

Avsändarnas geografiska hemvist förhåller sig på så vis att 24 procent är lokalt boende och 64 procent inte är lokalt boende. Hos 12 procent av avsändarna framgår det inte vilken ort de skriver ifrån. Av de lokalt boende är 60 procent män, 28 procent kvinnor, 9 procent både män och kvinnor och i 3 procent av skrivelserna från lokalt boende framgår inte avsändarens kön. Procentfördelningen skiljer sig med andra ord inte nämnvärt från det totala materialet.

Sysselsättningen skall tydligt ha framgått i texten eller vara uppenbar för att sysselsättningen skall ha kodats. I mer än hälften av skrivelserna (64 procent) framgår det inte vilken sysselsättning eller vilket yrke avsändaren har men i 36 procent av skrivelserna framgår det. I Tabell 4 visas fördelningen av avsändarens sysselsättning i de skrivelser där det framgått.

Tabell 4. Avsändarens sysselsättning

Sysselsättning/yrke	Antal	Procent
Ingenjör	17	18
Skolelev	16	17
Politiker	14	15
Övrig akademiker	12	13
Naturvetare	8	8
Lantbrukare	8	8
Tjänsteman	5	6
Journalist	4	4
Student	4	4
Jurist	3	3
Övrigt	4	4
<i>Totalt</i>	95	100

Kommentar: Tabellen visar sysselsättningen hos de avsändare där det i skrivelsen har framkommit vilket är i 36 procent av skrivelserna. Kategorin *övrig akademiker* infattas de akademiker som inte representeras av en separat kategori (ingenjör, naturvetare och jurist).

Alternativet *ingenjör* inbegriper avsändare med en "teknisk" inriktning inom ingenjörskonst som till exempel geologer och byggingenjörer. Inriktning mot naturvetenskap, biologi och kemi utgör alternativet *naturvetare*. *Jurist* är samlingsnamn för alla avsändare med en juridisk utbildning. Övriga akademiker är de avsändare som inte infattas av ingenjör, naturvetare eller jurist men som har en annan akademisk utbildning

Av de skrivelser där det framgår vilken sysselsättning avsändaren har kan man konstatera att en övervägande del har någon typ av akademisk utbildning (42 procent) det vill säga ingenjör (18 procent), naturvetare (8 procent), jurist (3 procent) och övrig akademiker (13 procent). De för övrigt enskilt största avsändargrupperna är *skolelev* och *politiker* vilket utgör 17 procent respektive 15 procent.

Vid analys av hur sysselsättning förhåller sig till kön och boendeort kan man konstatera att de flesta fall där det framgår vilken sysselsättning avsändaren har så är det avsändare som inte varit lokalt boende och män. I 43 procent fallen med manliga avsändare framkommer det vilken sysselsättning avsändaren har vilket kan jämföras med 23 procent av de kvinnliga avsändarna. Kvinnliga avsändare poängterar således i betydligt mindre utsträckning än män sitt yrke eller sina professionella meriter. Det kan också noteras att 25 procent av de lokalt boende har angivit någon sysselsättning medan 43 procent av dem som inte är lokalt boende gjort det. Man kan därmed konstatera att män och icke lokalt boende är mer benägna än kvinnor och lokal boende att framföra sitt yrke eller sin titel.⁷

Ett undantag från den manliga dominansen är kategorierna *student* och *skolelev*. De båda kategorierna är överrepresenterade av kvinnliga och kombinerade avsändare (man och kvinna). De som varit skolelever har till 75 procent utgjorts av kvinnliga eller både manliga och kvinnliga avsändare (37,5 procent kvinnor och 37,5 procent kombination av män och kvinnor). Av de kvinnliga avsändarna är 9 procent skolelever vilket kan jämföras med att 2 procent av de manliga avsändarna är skolelever. Den, i sammanhanget, höga procentsatsen kvinnliga skolelever (9 procent) samt skolelever representerade av både könen (30 procent) kan också jämföras med att 10 procent av männen är ingenjörer.

Avsändarens karaktär kan vara av olika slag: enskild, grupp, företag eller en organisation (lokal eller icke lokal). Med en lokal organisation menas de organisationer som har sin förankring i tunnelns geografiska sträckning (jämför lokal boendeort och se lokala orter, Figur 2). Saknas det lokal förankring hos organisationen finns det också ett alternativ för detta, *icke lokal organisation*. LRF och Skånes naturvårdsförbund är exempel på sådana organisationer som inte är lokala. Tre Byar, Projektgrupp Bjärebanan, VKB:s framtid och Bjärepartiet är exempel på *lokala organisationer*.

Huvuddelen av materialet är inskickat av enskilda personer (70 procent). I Tabell 5 redogörs för fördelningen hos samtliga avsändares karaktär (enskilda, grupper, lokala organisationer, icke lokala organisationer och företag).

Tabell 5. Avsändarens karaktär – enskild eller grupp

Avsändarens karaktär	Antal	Procent
Enskild	185	70
Grupp	29	11
Lokal organisation	17	6
Icke lokal organisation	15	6
Företag	10	4
Framgår ej	7	3
<i>Totalt</i>	263	100

⁷ Det vanligast förekommande då det framgår en viss sysselsättning är att avsändaren på ett eller annat sätt själv anger detta. Det kan förekomma fall då avsändarens sysselsättning varit så uppenbar att den kunnat kodas ändå. Exempel på uppenbara sysselsättningar är till exempel Lantbrukarnas Riksförbund. De skrivelser som skickats in av LRF har kodats som lantbrukare även om det inte uttryckligen stått skrivet i texten att avsändaren är lantbrukare.

Det har ovan nämnts att de flesta skrivelser inte anger någon sysselsättning för avsändaren. Hälften av materialet (49 procent) består av skrivelser inskickade av enskilda avsändare där det inte framgår vilken sysselsättning de har.

I de fall där det framgår en sysselsättning så utgörs detta till stor del av enskilda avsändare (59 procent). Tabell 6 beskriver förhållandet mellan de skrivelser där det angivits sysselsättning och avsändarens karaktär (enskild, grupp, organisation eller företag)

Tabell 6. Avsändarens sysselsättning och karaktär (antal)

	Karaktär	Avsändarens karaktär						
		Enskild	Grupp	Företag	Icke lokal organisation	Lokal organisation	Framgår ej	Totalt
Sysselsättning	Ingenjör	12	-	3	1	-	1	17
	Skolelev	5	11	-	-	-	-	16
	Politiker	12	-	-	1	1	-	14
	Övrig akademiker	7	-	2	1	2	-	12
	Naturvetare	5	1	1	1	-	-	8
	Lantbrukare	2	1	-	5	-	-	8
	Tjänsteman	5	-	-	-	-	-	5
	Student	3	1	-	-	-	-	4
	Journalist	3	1	-	-	-	-	4
	Jurist	-	-	3	-	-	-	3
	Övrigt	2	2	-	-	-	-	4
	<i>Totalt</i>	56	17	9	9	3	1	95

Tabell 6 visar hur fördelningen ser ut mellan avsändarens karaktär och sysselsättning. Totalt är det 95 stycken skrivelser där det angivits någon sysselsättning (36 procent av hela materialet). Tabellen visar således hur dessa 95 skrivelser av avsändare är fördelade efter karaktär (enskild, grupp, organisation och så vidare). Det finns med andra ord 12 skrivelser från enskilda politiker och en från ett naturvetenskapligt inriktat företag. Värt att notera som fortsättning till ovanstående resonemang om skolelever är att alternativet *grupp* med någon typ av sysselsättning till 65 procent utgörs av skolelever. Alternativet *grupp* är med andra ord till stor del representerat av skolelever.

Företag som skickat in skrivelser (9 procent av skrivelserna med angiven sysselsättning) är indelade som följer: tre skrivelser har skickats in av advokatbyråer, tre av företag med teknisk inriktning, två med övrig akademisk inriktning och en av företag med naturvetenskaplig inriktning. (Det finns även en skrivelse i materialet från ett företag där sysselsättning inte framgår.)

Det förekommer även att sysselsättning anges i skrivelser inskickade av lokala organisationer men detta har inte analyserats vidare. Icke lokala organisationer förekommer med angiven sysselsättning i nio skrivelser, vilket motsvarar 60 procent av skrivelserna inskickade av icke lokala organisationer. Det är då främst lantbrukare som förekommer som sysselsättning. Fem av de nio skrivelser från avsändare med angiven sysselsättning inom icke lo-

kala organisationer är lantbrukare. LRF, Förbundet Sveriges Småbrukare och Familjejordbrukarnas riksförbund har skickat in dessa skrivelser.

17 skrivelser (6 procent av hela materialet) är inskickade av lokala organisationer och 15 skrivelser är inskickade av icke lokala organisationer (6 procent av hela materialet). Tre Byar är den lokala organisation som har skickat flest skrivelser (8 stycken).⁸ Icke lokala organisationerna har fler olika avsändare i jämförelse med de lokala organisationerna men färre inskickade skrivelser per avsändare. Tabell 7 visar de olika lokala organisationerna och hur de förhåller sig till varandra med avseende på antal inskickade skrivelser.

Tabell 7. Lokala organisationer som skickat skrivelser (antal)

Lokal organisation	Antal inskickade skrivelser
Tre Byar	8
Västkustbanans framtid	2
Aktionsgrupp mot tunnelbygget	2
Projektgrupp Bjärebanan	2
Miljövårdsgruppen i Ängelholm	1
Föreningen för mänskligt boende runt F10	1
Bjärepartiet	1
Totalt	17

Avsändarens ålder framkommer bara i fall med barn och i fall med pensionärer. Skolelever är exempel på avsändare som kodats som *barn/ungdom*. I de fall där *pensionär* har kodats så har avsändaren själv angivit detta.

Det är ovanligt att avsändarens ålder framkommer i textinnehållet. I 87 procent av skrivelserna saknas ålderangivelse. I 24 procent av fallen där ålder framkommit är avsändaren pensionär och i resten av fallen är det barn eller ungdomar (76 procent). Av det totala materialet är 10 procent inskickade av barn eller ungdom.

De flesta avsändarna anger alltså inte sin ålder.⁹ Att man inte anger sin ålder i de inskickade breven kan förefalla naturligt såväl som om att man gör det. Barn/ungdomar och pensionärer kan antas vilja hävda en viss social ställning genom att ange sin unga eller mogna ålder. Har man ingen särskild social ställning i och med sin ålder så undviker man naturligt att ange den.

---

⁸ Tre Byar är en Vägsamfällighet som representerar boende i tre byar (Finsbo, Lya och Mäshult) på norra delen av Hallandsåsen.

⁹ Detta behöver inte innebära att det inte finns flera barn/ungdomar eller pensionärer bland avsändarna men det har inte framgått i texten och har därför inte kodats.

Textinnehållet

Flera kategorier har använts för att åskådliggöra innehållet i texten: textinnehållets språkliga funktion, uttryckssätt hos avsändaren, vilket ämne som avhandlas, attityd till tunneln (för eller emot), vilka förslag och rekommendationer som görs i samband med tunneln, jämförelser som görs med anledning av tunneln och specifika argument om tunnelbygget som förekommer i skrivelserna. Resultat från kategoriseringen presenteras i de följande avsnitten.

Funktion

Talhandlingar har analyserats i språkliga och språkfilosofiska studier där man analyserar språkets grundläggande funktion utöver det rent beskrivande. Filosofer som J. L. Austin och J. R. Searle är förgrundsgestalter som grundat och utvecklat teorin om språkets funktion som en typ av handling (Austin, 1976; Searle, 1969). De yttranden som förekommer i skrivelserna *säger* något men vad *gör* avsändaren när han/hon säger det som sägs? Teorin om talhandlingar kan användas för att visa på vad avsändaren *gör* i sina skrivelser.¹⁰ Skrivelserna kan innehålla flera olika typer av talhandlingar, till exempel protestera, kritisera eller stödja. Dessa har i undersökningen kategoriserats och benämns *funktioner*. Funktionerna kategoriserar vad avsändaren gör i sin skrivelse: avsändaren beskriver något, protesterar, ställer frågor, uttrycker oro, ger stöd, riktar krav och så vidare.

Funktionerna utgörs av nio induktivt bildade kategorier som kodats med hjälp av dikotoma variabler: *beskriva*, *kritisera/protestera*, *fråga*, *rekommendera/ge förslag*, *ge stöd*, *uttrycka oro*, *rikta krav*, *erbjuder expert hjälp* och *visa empati för drabbade*. Vilken typ av yttrande som görs och vilken funktion skrivelsen har är en central del av denna rapport.

Det förekommer inte sällan att avsändaren i sina skrivelser beskriver händelser, tankar eller personliga erfarenheter. Vanligt förekommande är också att avsändaren framför klagomål, protester eller har kritiska argument. I 55 procent av skrivelserna görs någon form av beskrivning och i 54 procent av skrivelserna kritiserar eller protesterar avsändaren mot någon eller något som har med tunnelbygget att skaffa.

I de fall där det förekommer frågor kan dessa vara av olika karaktär. Analys av skrivelser som innehåller frågor är ett bra exempel på hur den språkliga kontexten är avgörande för att urskilja vilken funktion som förekommer. Endast förekomsten av frågetecknet i texten har med andra ord inte automatiskt kodats som frågor – det vill säga en grammatisk fråga behöver inte funktionellt vara en fråga. Frågorna kan vara ställda som sakfrågor till exempel med anledning av ett skolarbete. Men yttranden som har den grammatiska formen av en fråga kan egentligen vara uttryck för något annat som till exempel uttryck för upprördhet, oro

---

¹⁰ Då en person uttalar satsen "jag lovar att komma på mötet imorgon" så har personen inte bara gjort en beskrivning av hans/hennes intentioner att komma på mötet imorgon utan också just lovat detta – han/hon har gett ett löfte, det vill säga utfört en handling.

eller kritik. Nedan följer exempel som närmare beskriver de olika typer av frågor som förekommer i materialet. De olika frågorna exemplifierar hur textinnehållet tolkats och kodats utifrån en kontext. Vilken funktion som har kodats är med andra ord beroende av en tolkning av sammanhanget. De nedan angivna exemplen är citerade från det analyserade materialet:

- *Den kritiska eller retoriska typen:* Frågor av denna typ är inte riktade i förväntan om ett svar, en förväntan som frågor i vanlig mening har. "När skall Banverket komma ikapp verkligheten?" (diarienummer: K97/3818/3) är ett exempel på en sådan fråga.
- *Den oroade (emotiva) typen:* Till skillnad från den kritiska typen så finns det i denna typ av fråga antydningar till förväntningar om ett svar men även element av oro. En av de lokalt boende avsändarna ställer frågan till Miljödepartementet "Hur blir det med vårt vatten? Kommer det finnas något kvar när tunneln varje dygn släpper ut lika mycket vatten som en sjö i storlek: 200 x 200 m och är 165 m djup, varje dygn" (M97/3519/2/P1).
- *Faktafrågor:* Frågans funktion i detta sammanhang är just att fråga om något och det finns förväntningar om ett svar. Skolelever och studenter är exempel på avsändare som ofta ställer med denna typ av fråga. Vid ett eventuellt skolarbete eller en uppsats behöver man svar på frågor om hur någonting förhåller sig för att kunna lösa en uppgift eller genomföra en undersökning. I en av skrivelserna där avsändarna är skolelever ställs frågorna "Vilka är de avgörande faktorerna för bygget?" och "Hur mycket kommer bygget vid Hallandsåsen att kosta?" (K98/222/3).

Vid förekomst av den kritiska typen av frågor har kodning i kategorin *fråga* uteblivit och kodning av kategorin *kritisera/protestera* har skett istället. Frågor av den oroade typen har analyserats från fall till fall. Det kan finnas exempel på skrivelser då dessa typer av frågor snarare har varit av kritisk karaktär. Alla faktafrågor har naturligtvis kodats som frågor.

Flera skrivelser handlar om förslag och alternativ till tunneln. Avsändaren vill dela med sig av egna förslag och har ibland detaljerade beskrivningar av hur man bör gå tillväga för att finna den bästa lösningen på problem. Det kan vara förslag om byggmetod såväl som förhållningssätt i stort. Förslag om annan sträckning av järnvägen istället för tunnel, rekommendation om preparat för rening av förorenat vatten och förslag på metoder för att genomföra tunnelarbetet är exempel på föreslagna åtgärder. Andra kategorier som har använts vid analysen av förslag som avser att koda just vilka förslag som avsändaren har förmedlat – *specifika förslag* – behandlas senare i texten. Avsändaren kan givetvis använda sig av funktionen *rekommendera/ge förslag* utan att ha ett specifikt förslag.

I ett fåtal fall har skrivelsens funktion varit att ge stöd åt politiker eller ansvariga för tunnelbygget. De flesta skrivelser har en negativ eller neutral ton och att avsändaren ger ett uttryckligt stöd för någon ansvarig är ovanligt. I de fall då det förekommer är det oftast någon som hör av sig till en specifik politiker för att visa sympati och medkänsla. Man vill visa att man håller med vederbörande om ett uttalande till exempel. I samband med giftskandalen 1997 så uttalade sig den dåvarande kommunikationsministern, Inez Uusmann (1994-1998), i

media och sa: "kan man flyga till månen så kan man väl bygga en tunnel genom Hallandsåsen" (Rapport 13 oktober). Uttalandet väckte upprörda protester men också sympati för kommunikationsministern. Båda reaktionerna finns representerade bland skrivelserna. Sympati som visades för ministern i samband med uttalandet är ett konkret exempel på vad *ge stöd* som funktion i undersökningen kan innebära och exemplifieras i följande citat (K97/4515/PS):

Hej! Här kommer en hälsning från Tjeckien [skrivelsen utgörs av ett vykort skickat från Tjeckien] med en kommentar till ditt uttalande "kan man flyga till månen, så borde man kunna bygga tunnlar". Det är visserligen två veckor sedan, men jag ville skicka ett kort med min sympati. Det var inte något dumt i uttalandet. Tvärtom så tycker jag att det väldigt väl jämför två olika svårighetsnivåer.

Avsändarna riktar ibland krav som till exempel den icke lokala organisationen Familjejordbrukarnas riksförbund gör i sin skrivelse: "Familjejordbrukarna kräver: att regeringen omgående öppet redovisar vilka kemiska preparat som använts vid tunnelbygget" (M97/3517/2/P1).

I 19 procent av skrivelserna visar avsändaren empati för de som drabbats av tunnelbygget. Ett exempel på *visa empati för drabbade* är följande: "Det är många boende efter Vadbäckens som inte mår bra rent psykiskt" (M98/4332/2/P1). Och exempel på funktionen *uttrycka oro* syns i citatet nedan (K98/1341/3).

Med anledning av den kraftiga grundvattensänkningen, som fastighetsägare fått vidkännas på grund av tunnelbygget, känner fastighetsägarna inom "Tre byar", det vill säga inom Finsbo, Lya-Kyrkhult och Mäshult vägsamfälligheter, alla belägna vid åsens norra påslag, djup oro för vad som hänt och kan hända med deras borrhäls och grävda brunnar vad gäller byggnadernas goda bestånd.

Den ovanligaste funktionen som analyserats är *erbjuda experthjälp*. De som erbjuder experthjälp framhäver sitt eget kunnande och kompetens inom problematiken och de ställer sin kompetens till förfogande. Exempel på detta citerade från texten är följande: "Jag anmäler mitt intresse att delta i utredningen av Hallandsås" (M97/3883/2/P1) och "[...] av sista stycket framgår att svensk kemiindustri är beredd att i möjligaste mån ställa sina resurser till förfogande" (M97/4178/6). Det kan noteras att bland de avsändare som erbjuder experthjälp är elva stycken män och endast en kvinna.

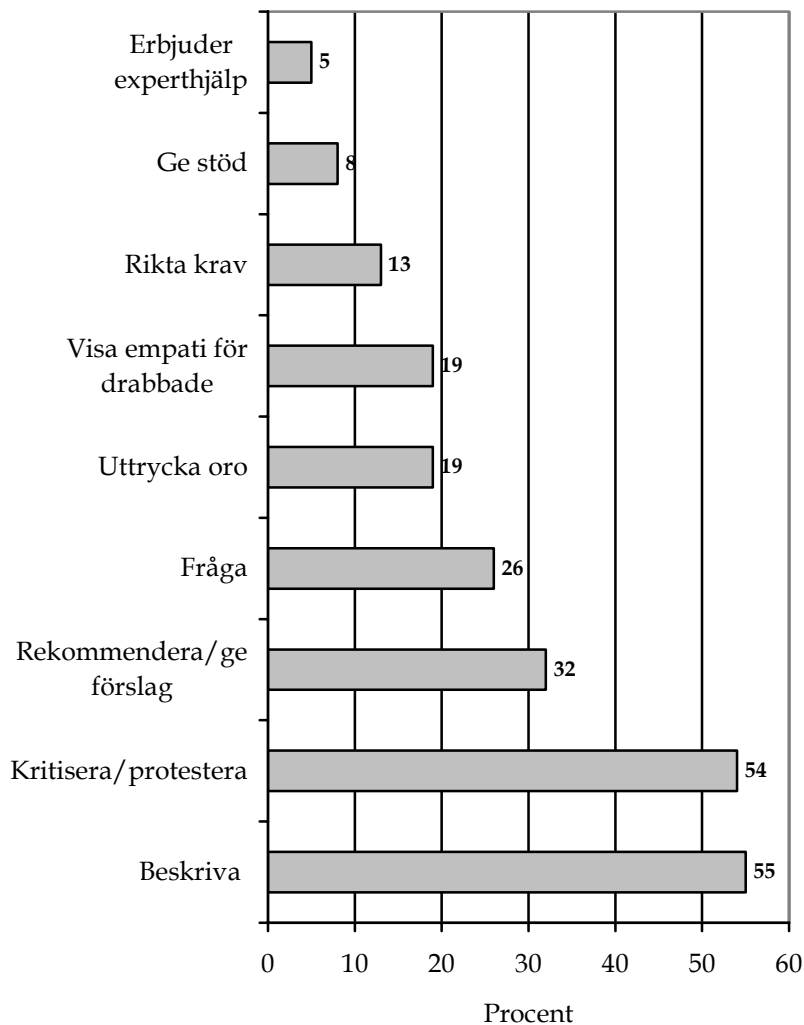
En skrivelse kan innehålla flera olika funktioner och otaliga kombinationer av dessa. Tabell 8 visar hur antalet olika funktioner i en skrivelse ser ut. Det vanligaste är att skrivelserna har fler än endast en funktion. Av alla skrivelser innehåller 30 procent endast en funktion, 31 procent innehåller två funktioner och 19 procent innehåller tre funktioner. Det är 18 procent av skrivelserna som innehåller fyra eller fler funktioner och det finns sex skrivelser (2 procent) som inte innehåller någon av de här kategoriserade funktionerna. Ingen skrivelse innehåller fler än sex funktioner.

Tabell 8. Antalet kombinerade funktioner i skrivelserna

Antal funktioner i skrivelse	Antal skrivelser	Procent
0	6	2
1	78	30
2	82	31
3	49	19
4-6	48	18
<i>Totalt</i>	263	<i>100</i>

Diagram 4 visar de funktioner som är vanligast förekommande i materialet, det vill säga de funktioner som förekommer i flest skrivelser.

Diagram 4. Språklig funktion i skrivelserna (N=263)

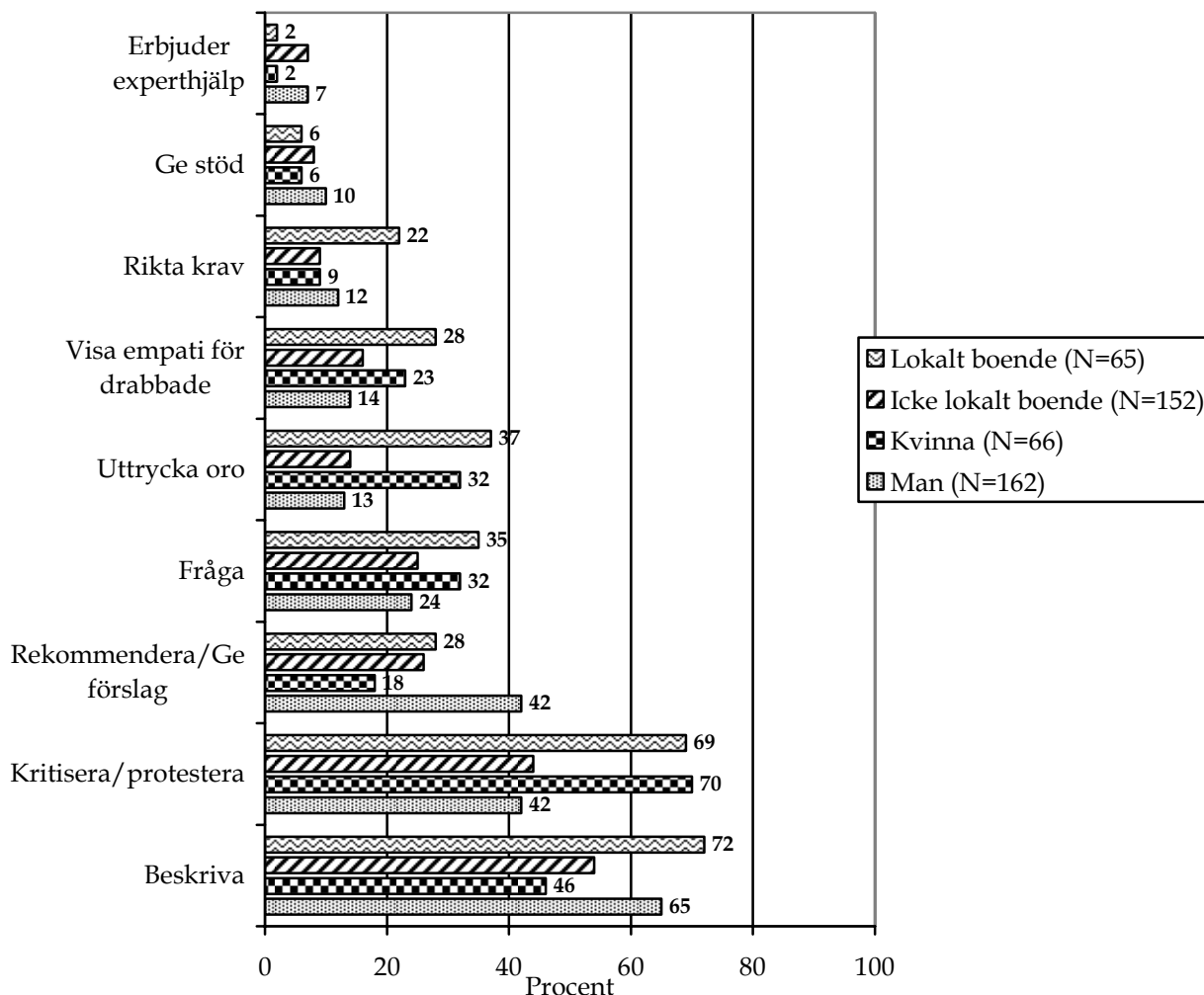

Kommentar: Varje stapel i diagrammet anger i procent hur stor andel av skrivelserna som innehåller respektive funktion i fråga. En skrivelse kan innehålla alla eller ingen av funktionerna vilket medför att procentandelarna i diagrammet inte summerar till 100 procent.

Hur ser då funktionernas fördelning ut i förhållande till bakgrundsfaktorer som avsändarens kön eller lokala hemvist? En iakttagelse är att det föreligger tydliga skillnader mellan hur män och kvinnor använder de språkliga funktionerna i skrivelserna. En annan skiljelinje verkar gå mellan lokalt boende respektive icke lokalt boende avsändare (se Diagram 5). Funktioner som *beskriva*, *rekommendera/ge förslag* eller *ge stöd* förekommer framförallt i skrivelser som är inskickade av män medan skrivelser som är inskickade av kvinnor har oftare innehåller kritik, oro och frågor. Funktioner som är av negativ karaktär är *kritisera* och *uttrycka oro*. *Beskriva*, *rekommendera/ge förslag* och *fråga* är neutrala. Avsändare som riktar krav har ofta en formell och neutral (eventuellt negativ) framtoning. *Visa empati för drabbade* är en känslomässig funktion som ofta förekommer i samband med en beskrivande kritik av de problematiska händelser som ägt rum vid tunnelbygget genom Hallandsås. *Uttrycka oro* är också en känslomässig funktion, men som ovan nämnts, med negativa tendenser. Kvinnor är mer kritiska och oroliga än män. Män är mer beskrivande och föreslående än kvinnor. Lokalt boende är mer beskrivande, kritiska och oroliga än de som inte är lokalt boende. Skrivelser som skickats in av manliga avsändare innehåller funktioner som är neutrala eller positiva i större utsträckning än de som skickats in av kvinnor. Ett liknande förhållande råder avseende lokalt och icke lokalt boende avsändare – de lokalt boende är mer negativa.

Diagram 5. Språklig funktion i skrivelserna med hänsyn till avsändarens kön och boendeort (lokal eller inte)

Kommentar: Varje stapel i diagrammet anger i procent hur stor andel av skrivelserna, inskickade av respektive avsändarkategori (man, kvinna, lokalt eller icke lokalt boende), som innehåller funktionen i fråga. En skrivelse kan innehålla alla eller ingen av funktionerna vilket medför att procentandelarna i diagrammet inte summerar till 100 procent.

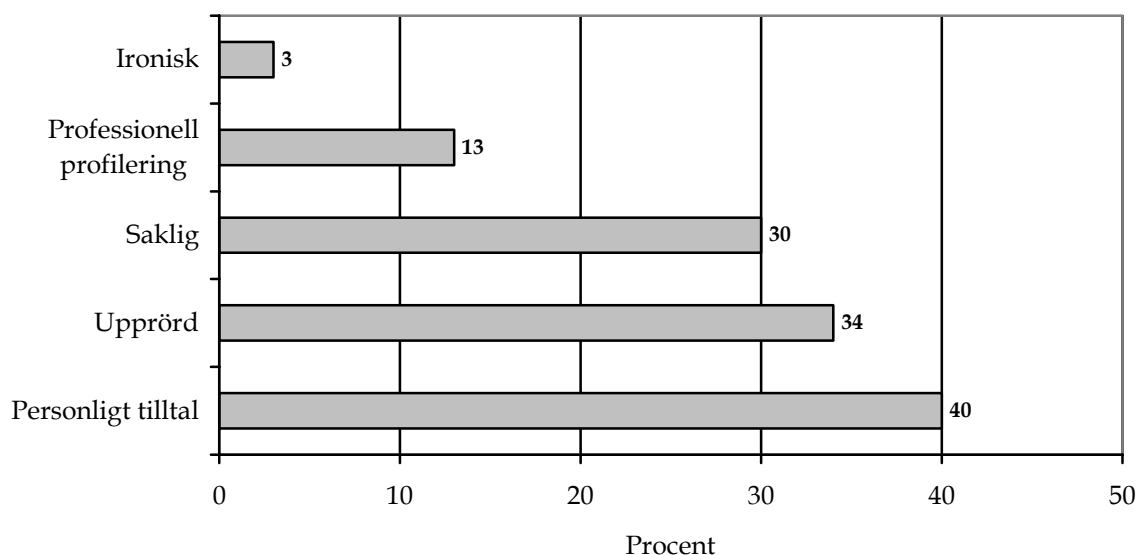
Lokalt boende har en tendens att lämna mer beskrivningar än de som inte är lokalt boende. Avsändare som är lokalt boende beskriver ofta sina egna direkta upplevelser i samband med tunnelbygget genom Hallandsås. I många skrivelser är det vanligt att man använder beskrivningar för att komma till sin poäng. Detta gäller i skrivelser med förslag såväl som skrivelser med kritik. *Beskriva* är den vanligast förekommande funktionen och den förekommer ofta i samband med andra funktioner. Man kan också påpeka att kvinnor och lokalt boende har en mer känslomässig framtoning än män och icke lokalt boende. I Avsnitt 7.4. redovisas statistik beträffande attityd till tunnelbygget (för eller emot) och det visar sig då att kvinnor och lokalt boende är mer kritiskt inställda till tunneln än män och de som inte är lokalt bo-

ende. Även om statistiken visar att kvinnor och lokalt boende är mer kritiska än män och icke lokalt boende så kan man trots detta konstatera att även en stor del av männen och de icke lokalt boende också är kritiska i sina skrivelser.

Uttryckssätt hos avsändaren

Avsändaren kan ha en viss ton eller stil i sitt brev – ett visst sätt att uttrycka sig på. Vilket tilltal har avsändaren till mottagaren? Skriver man "Hej Göran" när man tilltalar statsministern Göran Persson eller har man ett mer formellt sätt? Dikotoma variabler har även här använts för att koda avsändarens uttryckssätt. *Personligt tilltal*, *professionell profilering*, *saklig*, *upprörd*, och *ironisk*, är de olika uttryckssätt som kategoriserats.

Diagram 6. Språkligt uttryckssätt hos avsändaren i skrivelsen (N=263)

Kommentar: Varje stapel i diagrammet anger i procent hur stor andel av skrivelserna som innehåller respektive uttryckssätt hos avsändaren. En skrivelse kan innehålla alla eller inget av uttryckssätten vilket medför att procentandelarna i diagrammet inte summerar till 100 procent.

I 40 procent av skrivelserna används ett personligt tilltal. Inledande hälsningsfraser med en personlig ton är exempel på *personligt tilltal*. Även uttalanden personligt riktade till mottagaren har betraktats som *personligt tilltal*, till exempel "Som kommunikationsminister har Du det yttersta ansvaret. Vad tänker Du göra?" (K97/4042/3) och "Det här brevet är till Dig som en inflytelserik ansvarig för det kvalificerade vansinniga projektet att bygga en järnvägstunnel genom Hallandsåsen" (K1997/4041/2). De båda citaten är hämtade från skrivelser riktade till kommunikationsministern.

Då avsändaren framhäver sin egen kompetens i ämnet eller ger argument som underbyggs av egen expertis är detta exempel på *professionell profilering* vilket förekommer i 13

procent av skrivelserna. "Jag har under åren genomfört beräkningar för liknande projekt och har kontakt med de företag som specialiserat sig på markfrysning i världen" (K97/4060/3) skriver en avsändare som har förslag om att frysmetod bör användas vid tunnelbygget.¹¹ Här finns en tydlig skillnad mellan könen, 19 procent av de manliga avsändarna refererar till expertkompetens vilket kan jämföras med 3 procent av kvinnorna. Män är alltså mer benägna att betona sitt eget kunnande och sin egen expertis vilket också visade sig i avsnittet om sysselsättning och funktionen *erbjuder experthjälp*.

Nedan citerade stycke inleder en av skrivelserna i materialet och är ett typiskt exempel på ett sakligt uttryckssätt.

Ang sträckning av järnvägstunnel genom Hallandsås

En modernisering av svenska järnvägsnätet, med bl. a. möjligheter till integrering med ett europeiskt höghastighetstågnät, är en nödvändighet som accepteras av de flesta. Därmed har berörda även lättare att fördrå intrång på egen egendom, miljö och natur m.m. som måste bli följden av nödvändiga nya bansträckningar, som t.ex. en tunnel genom Hallandsås (K92/74/1).

Kategorin *saklig* omfattar skrivelser innehållande formella ord och en formell strukturering i brevet. Detta förekommer vanligtvis i skrivelser från advokater, företag, akademiker och organisationer med en formell framtoning men också privatpersoner använder detta uttryckssätt (som är fallet i exemplet ovan). I 30 procent av skrivelserna är avsändarna sakliga, och saklighet är mer förekommande hos män än hos kvinnor, 38 procent av männen och 18 procent av kvinnorna är sakliga.

I 34 procent av skrivelserna visar avsändarna tendenser till upprördhet vilket framkommer vid ordval, textinnehåll och budskap. Besvikelse och missnöjdhet uttrycks ibland mycket tydligt. "Hur länge skall våldtäkten av Hallandsås tillåtas fortgå?" är ett citat hämtat från materialet (K97/3818/3) och ett exempel på upprördhet. Kvinnor är generellt mer upprörda än män. Hälften av kvinnorna är upprörda jämfört med en dryg femtedel av männen. Upprördhet är vanligt förekommande bland lokalt boende, 40 procent av de lokalt boende är upprörda och 28 procent av de icke lokalt boende är upprörda.

Ibland förekommer ironiska inslag i skrivelserna, det kan handla om tendenser till ett skämtsamt eller oseriöst förhållningssätt. Avsändaren kan till exempel föreslå uppenbart omöjliga eller "löjliga" förslag till tunneln. Ironi kan vara problematiskt att tolka men kontexten hjälper till vid tolkningen. Det är relativt ovanligt med ironiska inslag i materialet (vilket kan anses vara lika intressant som en omfattande förekomst skulle ha varit). De skrivelser som kodats som ironiska kan ha gradskillnader av ironi. Några skrivelser är alltigenom oseriösa medan en del andra har enstaka ironiska inslag, med beaktande av denna gradskillnad använder 3 procent någon form av ironiskt uttryckssätt. Nedan citerade skri-

---

¹¹ Flera olika byggmetoder har diskuterats i samband med tunnelbyggt. En av dessa är den så kallade frysmetoden vilket innebär att de omkringliggande vattenmassorna fryses med flytande kväve för att undvika stora utflöden av vatten vid sprängning i åsen.

velse till dåvarande kommunikationsminister exemplifierar ett ironiskt och skämtsamt uttryckssätt (K97/4134/3):

Bäste Inez Uusman!

Får jag lämna ett litet tips angående tunnelbygget? Jag citerar Svensk Uppslagsbok, 1936: ”Tunnel i fast berg kan utföras utan inre beklädnad, men i lösare berg och i jord tarvas att tak och sidor, stundom även botten, förstärkas med murverk eller betong”

Om Vägverket eller Banverket kommer att bygga flera tunnlar är det bra ha detta i åtanke.

Kategorier som anger uttryckssätt bildar grund för analysen av hur innehållet framställs. Man får en uppfattning om hur avsändaren förhåller sig till sin mottagare och vilken känslomässig ståndpunkt avsändaren har. Kategorier som handlar om personligt tilltal och saklighet ger också en beskrivning av hur avsändarna förhåller sig till sina mottagare (statliga instanser och tjänstemän). Skrivelserna är skickade till ministrar och departement det vill säga statliga myndigheter. Trots detta används bara i en tredjedel av fallen ett sakligt uttryckssätt. Däremot är det vanligt att man använder ett personligt tilltal till avsedd mottagande minister.

Ämne

Tunnelbygget är en komplex fråga som bland annat berör ämnen som teknik, ekonomi, politik och miljö och denna mångfald avspeglar sig även i skrivelserna. Detta avsnitt handlar om vilka *ämnen* som behandlas i skrivelserna. Tio stycken ämnen finns analyserade i materialet: *trafik, handläggning, estetik, kultur, teknik, miljö, juridik, politik, personlig ekonomi och samhälls-ekonomi*. Observera att ämneskategorin inte avslöjar någon speciell attityd utan endast det ämne avsändaren argumenterar kring. Hur man argumenterar inom ämnet får utläsas i samband med andra kategorier som funktion, uttryckssätt och *specifika argument* (som vi strax kommer till).

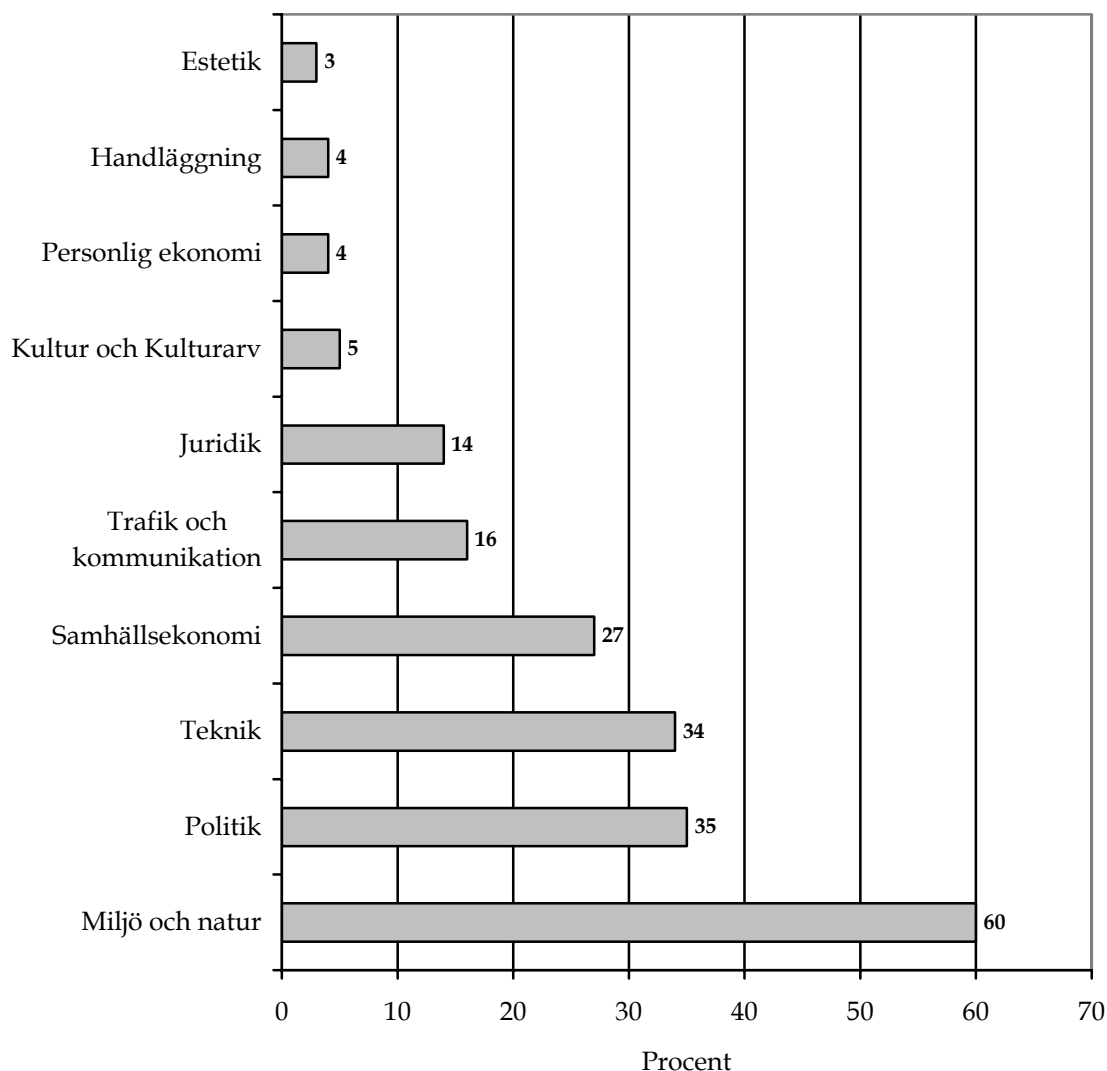
På samma sätt som funktionerna förekommer i olika kombinationer så förekommer även skrivelsens ämnen i kombinationer. I 34 procent av skrivelse förekommer endast ett ämne, 24 procent innehåller två ämnen och 20 procent tre ämnen. Det finns inga skrivelser som innehåller fler än sex ämnen men 14 procent av skrivelserna innehåller fyra till sex ämnen. Det finns 20 skrivelser som inte kodats enligt något av de tio kategoriserade ämnena. Detta beror på att dessa skrivelserns ämnen är annorlunda och att de inte kunnat kodas i ämneskategorierna och därför utgör andra kategorier med mycket låg förekomst. Tabell 9 visar hur det förhåller sig med antalet olika ämnen i en skrivelse.

Tabell 9. Antalet kombinerade ämnen i skrivelserna

Antal ämnen i skrivelse	Antal skrivelser	Procent
0	20	8
1	90	34
2	63	24
3	52	20
4-6	38	14
<i>Totalt</i>	263	100

Diagram 7 visar i hur stor utsträckning de olika ämnena förekommer i skrivelserna. Man kan konstatera att tunnelbygget främst är en miljömässig, politisk, teknisk och samhällsekonomisk fråga. Skrivelserna handlar också om juridik och trafik. Personlig ekonomi, kultur, estetik och handläggning förekommer sällan. Miljö, politik, teknik och samhällsekonomi är ämnen som alla har en förekomst över 25 procent i materialet - "de stora ämnena". Trafik och juridik kan sägas vara mellangruppen (med en förekomst mellan 10 och 20 procent) och de övriga den lilla gruppen (där inget ämne har en förekomst över 5 procent).

Diagram 7. Ämnen i skrivelsen (N=263)

Kommentar: Varje stapel i diagrammet anger i procent hur stor andel av skrivelserna som innehåller respektive ämne. En skrivelse kan innehålla alla eller inget av ämnena vilket medför att procentandelarna i diagrammet inte summerar till 100 procent.

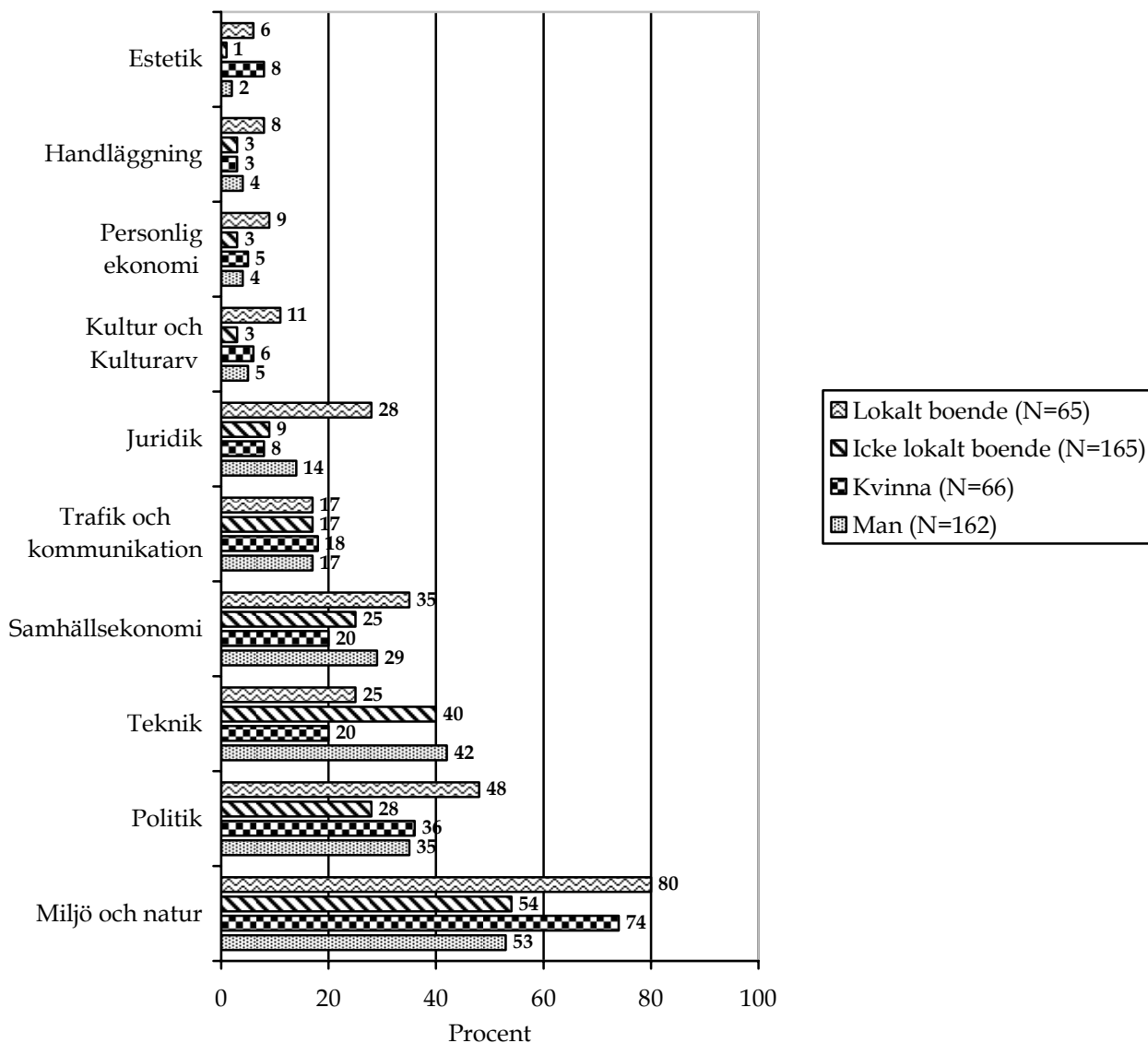
De stora ämnena kan ges en närmare beskrivning. Samhällsekonomi innebär bland annat skatter och prioritering av hur statens ekonomiska resurser skall användas. "Vi skall ej bygga en tunnel genom Hallandsåsen, vi spar miljardbelopp" (K98/3691/3) och "Varför betunga skattebetalarna med att bygga tunnlar i en urtidshorst?" (M97/4145/2/P1) är exempel på hur det samhällsekonomiska ämnet tas upp. Påpekandet av allt ifrån människors hälsopåverkan av gift till växtlighetens uttorkning på grund av grundvattensänkningar är exempel på miljömässiga argument. Teknisk, kemisk, geologisk och byggnadsingenjörsmässig diskussion är exempel på tekniska argument. Tunnelbygget genom Hallandsås är också på många sätt ämne för en politisk debatt. Påpekande av eller diskussioner om politiska beslut, ageranden och uttalanden är exempel på hur det politiska ämnet används.

Mellangruppen består av trafik och juridik. Argument beträffande ämnet trafik och kommunikation kan till exempel handla om restider, typ av trafik som går på järnvägarna eller förslag på problem med nuvarande eller kommande sträckning i avseende på den kommande trafiken. Ämnet juridik handlar om rättsliga omständigheter vid tunnelbygget.

Till sist återstår beskrivningar av den mindre gruppen. Där finner vi ekonomiska argument som berör den personliga ekonomin och då inte i egenskap av skattebetalare. "Vi fick avliva 31 st dovhjortar som druckit ur Vadbäcken" (M98/4103/2/P1) är exempel på ett personligt ekonomiskt argument vilket inte är lika vanligt som resonemang kring samhällets ekonomi. Det förekommer också i enstaka fall i skrivelsen att avsändaren ber om personlig ersättning i direkt förfrågan till mottagaren. Andra ämnen som inte är så vanliga i materialet är som ovan nämnt kultur, estetik och handläggning. I de fall där det förekommer argument där det betonas att området för den tänkta tunnelsträckningen är av unikt slag i kulturellt avseende eller av historiska skäl är detta exempel på *kultur och kulturarv*. Man kan till exempel påpeka bygdens unika lantbrukarhistoria som förstörs i och med tunnelbyggets konsekvenser eller Lyabäckens öringstam med anor från istiden. Argumenten grundar sig inte på ekonomiska eller juridiska omständigheter utan i områdets kulturellt unika omgivning och historia. Ämnet estetik rör tunnelbyggets konsekvenser för den ansett vackra och sköna landskapsbilden i området där tunneln byggs. Handläggning handlar om hanteringen av de brev som skickats till departementen. Man klagar på eller tackar för brevsvaret som man fått, eller inte fått, som resultat av tidigare inskickad skrivelse.

Diagram 8 visar hur de olika ämnena förhåller sig i skrivelser skickade av män respektive kvinnor och avsändare från lokal respektive icke lokal ort.

Diagram 8. Ämnen i skrivelserna med hänsyn till kön och boendeort

Kommentar: Varje stapel i diagrammet anger i procent hur stor andel av skrivelserna, inskickade av respektive avsändarkategori (man, kvinna, lokalt- eller icke lokalt boende), som innehåller ämnet i fråga. En skrivelse kan innehålla alla eller ingen av ämnena vilket medför att procentandelarna i diagrammet inte summerar till 100 procent.

Skrivelser insända från lokalt boende tar ofta upp fler ämnen i samma skrivelse. Man kan se att samtliga procentsatser för ämnena hos de lokalt boende, utom ämnet teknik och trafik, är högre än hos de avsändare som inte är lokalt boende (se Diagram 8). Ämnet trafik förekommer i lika stor utsträckning i skrivelser inskickade av lokalt såväl som icke lokalt boende avsändare. Juridik är hos de lokalt boende ett mer frekvent ämne än teknik vilket inte är fallet i det totala materialet. Personlig ekonomi och kultur är ämnen som förefaller viktigare för de lokalt boende än hos de icke lokalt boende. Skrivelser som berör personlig ekonomi är som sagt vanligare från lokalt boende avsändare vilket kan förklaras av att just dessa kan ha på-

verkats ekonomiskt av tunnelbygget. Den mycket stora delen skrivelser från lokalt boende som handlar om miljö och natur (80 procent) kan också förklaras av de lokalt boendes direkta kontakt med den miljöpåverkan som tunnelbygget orsakat (grundvattensänkningar och giftutsläpp).

Kvinnors skrivelser handlar oftare om miljö än vad männens gör. De är även mer inriktade på estetiska frågor medan männens skrivelser i större utsträckning handlar om samhälls-ekonomi, juridik och teknik. I de övriga ämnena är fördelningen någorlunda lika hos de båda könen.

För eller emot tunneln

Vi har redan noterat att många skrivelser ger uttryck för en negativ inställning i och med den höga förekomsten av kritik och protester i skrivelserna. Majoriteten (56 procent) av skrivelserna saknar dock en uttalad ståndpunkt till tunneln. Avsändare kan med andra ord ha en negativ och kritisk inställning men ändå sakna uttalad inställning till själva tunneln. I de skrivelser där det finns en uttalad attityd till tunneln är en övervägande del negativa – 92 procent av de avsändare som har en uttalad attityd till tunneln är emot tunneln och endast 7 procent är uttalat för tunneln.

Avsändarens uttalade inställning till tunneln, liksom många andra kategorier, skiljer sig med avseende på kön och huruvida avsändaren är lokalt boende eller ej. Av de kvinnor som har en uttalad åsikt om tunneln så är samtliga emot. Det innebär att de avsändare som är positiva till tunneln i samtliga fall är män, 58 procent av kvinnorna är emot tunneln medan ungefär hälften så många (procentuellt) av männen är det (30 procent). Den största delen av männen har ingen uttalad åsikt om tunneln (64 procent). Drygt fem procent av männen är positiva till tunneln eller blandat positiva och negativa.¹²

Bland de lokalt boende är 60 procent emot tunneln och 40 procent har ingen uttalad åsikt. En slutsats kan dras om den uttalade inställningen till tunneln (för eller emot): att inga av kvinnorna eller de lokalt boende är uttalat för tunneln, utan alla avsändare som visar att de är för tunneln är icke lokalt boende och män. Avsändarnas inställning till tunneln följer den tidigare beskrivna tendensen att kvinnor och lokalt boende är negativa i större utsträckning än männen och de som inte är lokalt boende. De avsändare vars kön eller boende inte framgår har en liknande procentuell fördelning av inställningen till tunneln, ungefär hälften är emot och hälften har ingen uttalad åsikt om tunneln. Avsändare representerade av båda könen är huvudsakligen negativa till tunneln, 65 procent emot tunneln och 35 procent saknar uttalad åsikt.

---

¹² Åtta avsändare är för tunneln (5 procent av männen och 3 procent av det totala) och en avsändare är blandat för och emot tunneln.

Specifika argument

I detta avsnitt redovisas specifika argument. Syftet med denna redovisning är att noggrannare visa de argument som förekommer i materialet. Den övergripande ämnesindelningen (se ovan Ämne) gav en överblick i stort medan denna mer specifika indelning ger en klarare bild av vilka särskilda ämnen och argument som förekommer i skrivelserna. Statistiken anges i små absoluta tal men behöver inte för den sakens skull vara ointressant.¹³ Senare avsnitt om anförda förslag till tunnelbygget och jämförelser med tunnelbygget och andra företeelser har en karaktär liknande detta avsnitt eftersom statistiken främst visar förekomsten av vissa jämförelser och förslag än att den visar majoritetsfördelningar.

I skrivelserna återkommer argument som liknar varandra. Dessa argument kan dels handla om själva tunneln, dels om företeelser med anknytning till tunneln till exempel politikernas agerande. Under kodningen av materialet användes flera dikotoma variabler för en mängd olika specifika argument.

Exempel på argument som berör tunneln är: "tunneln kostar för mycket", "tunneln skadar miljön", "tunneln ger upphov till giftutsläpp", "grundvattnet påverkas", "tunneln är ett omöjligt projekt" (i och med åsens geologi), "en färdig tunnel är farlig", "jordbruket hotas" och "tunneln är inte värd den intjänade restiden" (*minutargumentet*). De ovanstående argumenten har gemensamt att tunneln ses som det avgörande problemet. De övriga specifika argumenten, vars huvudsakliga tyngdpunkt ligger utanför själva tunneln, är följande: "politiker har gjort fel", "ansvariga aktörer är inkompetenta" (förutom politiker), "kunskap om tunnelns förutsättningar har ignorerats", "informationen om giftutsläppet har varit bristfällig", "det krävs granskning och kontroll av ansvariga" och "tunnelarbetarna har en utsatt situation".

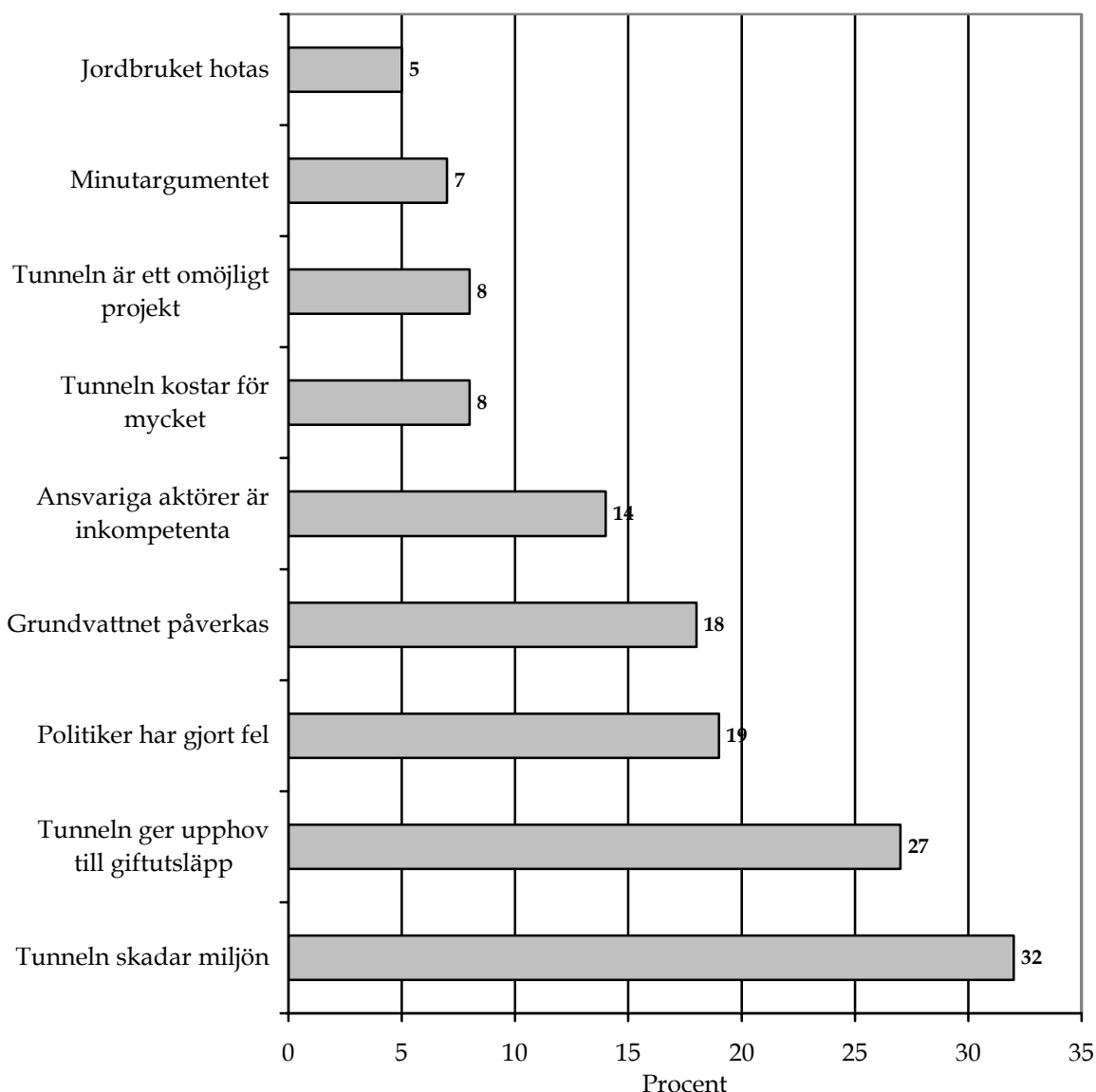
Många av argumenten som handlar om tunneln kan tyckas vara uppenbara i sin betydelse - "tunneln kostar för mycket", "tunneln skadar miljön" och så vidare, medan andra inte har en lika tydlig innebörd. Det finns flera varianter av argumentet "är det värt att offra så mycket för några minuter kortare restid..." (*minutargumentet*). Det förkommer olika förslag om hur många minuter som tjänas in men budskapet är det samma. Att den färdiga tunneln anses farlig nämns ofta i samband med rasrisk och tunnelns besvärliga geologiska förutsättningar.

De argument som berör områden utanför själva tunneln handlar i huvudsak om de aktörer som är inblandade i tunnelbygget, Banverket, entreprenörer och politiker. Dessa aktörer anses ha handlat felaktigt eller gjort olämpliga uttalanden. Ignorans för lokala boendes och allmänhetens redan uttalande farhågor om tunneln upplevs närmast kränkande eller som tecken på inkompetens. Granskning och kontroll blir ett viktigt argument för att i fortsättningen kunna undvika felsteg. Tunnelarbetarnas situation nämns i samband med risker för ras i tunneln och giftiga tätningsmedel som påverkar hälsan.

---

¹³ Undersökningsmaterialet skiljer sig på många sätt från till exempel en enkätundersökning. I en enkätundersökning finns frågorna redan klara från början och den tillfrågade målgruppen håller sig därmed inom vissa ramar. I denna undersökning saknas sådana ramar och skrivelserna har ett betydligt bredare innehållsområde om man nu, som i denna rapport, vill ta hänsyn till variation.

Diagram 9. Specifika argument som förekommer i skrivelserna (N=263)

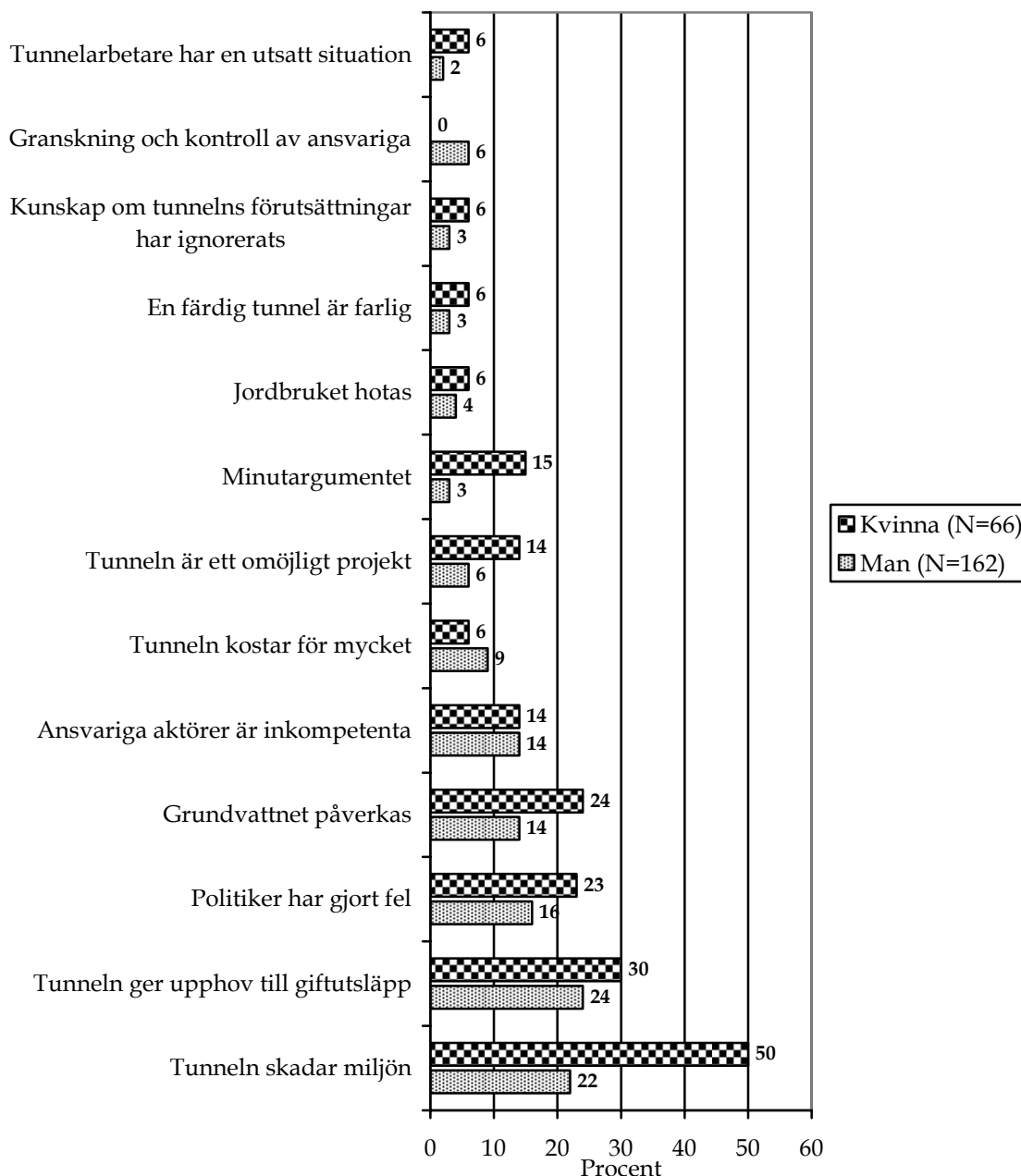

Kommentar: Varje stapel i diagrammet anger i procent hur stor andel av skrivelserna som innehåller respektive argument i fråga. Fler kategorier har kodats i materialet än de som redovisas i tabellen. Endast de kategorier som är eller överstiger 5 procent finns redovisade. Varje skrivelse kan innefatta flera olika specifika argument, därmed summerar inte procentvärdena till 100 procent.

De specifika argumentens ämnesinriktningar stämmer överens med de resultat som redovisades i avsnittet om materialets övergripande ämnen. Miljö och natur har som tidigare nämnts varit ett vanligt förekommande ämne. "Tunneln skadar miljön" och "tunneln ger upphov till giftutsläpp" är de två vanligaste specifika argumenten vilket då visar hur argumentation i skrivelser som innehåller ämnet *miljö och natur* kan se ut. Även påpekande om påverkan av grundvatten är förhållandevis vanligt förekommande. Inte sällan förekommer att dessa argument uppträder tillsammans.

En annan inriktning som gör sig gällande är påpekande av ansvarigas inkompetens. Dels finns det synpunkter på inblandade politiker, dels finns det synpunkter på andra aktörer som Banverket, Skanska och övriga instanser som varit inblandade i tunnelbygget genom Hallandsås. Kritiken av ansvariga stämmer även den väl överens med förekomsten av ämnet politik som redovisats i tidigare avsnitt.

Diagram 10. Specifika argument som förekommer i skrivelserna med hänseende på kön

Kommentar: Varje stapel i diagrammet anger i procent andelen skrivelser, som skickats in av respektive könskategori (man eller kvinna), som innehåller argumentet i fråga. Varje skrivelse kan innefatta flera olika specifika argument, därmed summerar inte procentvärdena till 100 procent.

Fördelat på kön visar det sig att vissa argument används flitigare av kvinnor än av män och vice versa. Det vanligaste argumentet bland kvinnor och grupper som innefattar både män och kvinnor är att tunneln skadar miljön. Hälften av skrivelserna inskickade av avsändare med kvinnligt eller avsändare bestående av både män och kvinnor har med argumentet "tunneln skadar miljön". Det vanligaste argumentet bland männen är "tunneln ger upphov till giftutsläpp" (24 procent). Bland avsändare där kön inte framkommit (på grund av till exempel anonymitet) så har nästan hälften (47 procent) argument om att politiker har gjort fel eller är inkompetenta. Kvinnornas miljömedvetenhet, som visade sig i tidigare avsnitt, uttrycks även som specifika argument.

Att Hallandsås geologiska förutsättningar medför att tunnelprojektet skulle vara omöjligt är ett exempel på ett argument som i större grad påpekas av kvinnor än män i och med att 14 procent av skrivelserna från kvinnliga avsändare har detta argument medan endast 6 procent av de manliga avsändarna har det. De flesta argumenten har på detta sätt kvinnlig dominans. Endast två argument har manlig dominans och ett av dessa är "det krävs granskning och kontroll av ansvariga". De skrivelser som innehåller det specifika argumentet "det krävs granskning och kontroll av ansvariga" är endast inskickade av män. Det kan även noteras att 15 procent av alla kvinnliga avsändare använder minutargumentet i sina skrivelser.

Utifrån "boendeperspektivet" är samtliga specifika argument procentuellt dominerad av lokalt boende förutom *minutargumentet*. Se Diagram 11 för fullständig översikt över hur fördelningen ser ut. Vi kan där bland annat se att 11 procent av de lokalt boende avsändare anser att jordbruket hotas av tunneln medan endast 2 procent av de avsändare som inte är lokalt boende tar upp detta argument.

De stora skillnaderna mellan olika avsändarkategorier framgår tydligt i Diagram 10 och Diagram 11 och ytterligare kommentarer känns närmast överflödiga.

Diagram 11. Specifika argument i skrivelserna med hänseende på avsändarens boendort

Kommentar: Varje stapel i diagrammet anger i procent hur stor andel av skrivelserna, som skickats in av respektive boendekategori (lokalt- eller icke lokalt boende), som innehåller argumentet i fråga. En skrivelse kan innehålla alla eller ingen av argumenten vilket medför att procentandelarna i diagrammet inte summerar till 100 procent.

Sammanfattningsvis kan noteras att specifika argument ofta förekommer i skrivelser inskickade av kvinnor och lokalt boende än i skrivelser inskickade av manliga respektive icke lokalt boende avsändare. Av de skrivelser som skickats in av manliga avsändare så innehåller 61 procent ett eller flera specifika argument medan motsvarande procentandel hos de skrivelser som skickats in av kvinnliga avsändarna är 73 procent. Av de skrivelser som skickats in av lokalt boende avsändare innehåller 80 procent ett eller flera specifika argu-

ment. Vidare är det även vanligare att kvinnor och lokalt boende har fler än ett specifikt argument i sin skrivelse än att männen och de icke lokalt boende har det. Tabell 10 visar förhållandet mellan antal innehållande specifika argument och skrivelsens avsändare.

Tabell 10. Antal specifika argument i skrivelsen och avsändarens boendeort respektive kön (procent)

Antal specifika argument i skrivelsen	Avsändarens boendeort		Avsändarens kön	
	Lokal (N=65)	Icke lokal (N=152)	Kvinna (N=66)	Man (N=162)
0	20	39	27	39
1	21	29	21	28
2	14	16	17	15
3	20	9	12	12
4	12	2	8	2
5-7	13	5	15	4
<i>Totalt</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

Specifika förslag

Det har ovan nämnts (i avsnittet om skrivelsens funktioner) att vissa avsändare, i huvudsak män, ger förslag och rekommendationer i sina skrivelser. Det som rekommenderas kan vara av olika karaktär. I de skrivelser där det framgår ett specifikt eller konkret förslag så har detta kategoriserats under *specifika förslag*. Detta avsnitt skall således handla om vad som framkommit vid analys av dessa kategorier, enskilt såväl som i samband med kön och boendeort. Dikotoma variabler har använts vid kodning av specifika förslag i och med att avsändaren kan ha fler än ett förslag.

En femtedel av skrivelserna har något specifikt förslag. De specifika förslagen förekommer vanligtvis i samband med ämnet *teknik* i skrivelsens textinnehåll, 80 procent av de skrivelserna som innefattar ett specifikt förslag innehåller även ämnet teknik. Med andra ord är det framförallt tekniska förslag som förekommer i materialet.

Den största förslagskategorin gäller byggmetod eller rekommendationer av tätningsmedel, 9 procent av samtliga skrivelser har med ett sådant förslag. Byggmetoder som föreslås kan vara allt från frysmetoden till hydrauliska tunnelborrmaskiner som skall lösa problemen med att forcera det lösa berget i Hallansåsen.¹⁴ De rekommendationer som finns angående tätningsmedel förekommer ofta i samband med påpekande om Rhoca Gils giftiga karaktär. Det tätningsmedel som rekommenderas poängteras ofta vara just giftfria.

¹⁴ Frysmetoden innebär att man fryser de vattenkoncentrerade passagerna längs tunnelsträckningen med flytande kväve. Då vattnet är fruset kan man spränga sig igenom åsen utan att utflödet av vattnet blir för stort. Metoden är erkänd och har varit ett alternativ som diskuterats av Banverket i samband med Projekt Hallandsås. Den hydrauliska tunnelborrmaskinen som föreslås bygger på att man med hjälp av hydraulik skall pressa sig igenom det porösa berget i Hallandsåsen (denna metod är inte lika vedertagen).

Den näst oftast förekommande förslaget är rekommendationer om en annan sträckning än den politiker och myndigheter valt, det vill säga projekt Hallandsås. Förslag om en annan sträckning kan vara allt från allmänna påståenden att man istället bör bygga järnvägen över åsen eller mer ingående detaljerade förslag som till exempel Projekt Bjärebansans utförliga rapport om exakt hur en sådan sträckning av järnvägen bör genomföras.¹⁵ Av alla skrivelser har 8 procent någon typ av förslag om en annan sträckning av Västkustbanan över Hallandsås.

I ovanstående avsnitt om textinnehållets funktion framkom att män var rekommenderande och föreslående i större utsträckning än kvinnor. Således är 83 procent av de skrivelser som har specifika förslag inskickade av män; 13 procent av de skrivelser som skickats in av manliga avsändare har med något förslag om byggmetod eller tättningsmedel vilket kan jämföras med 3 procent av kvinnorna. Endast två kvinnliga avsändare har gett ett sådant förslag medan 21 män har gjort det. Fördelningen mellan män och kvinnor i de skrivelser som har förslag om annan sträckning är något jämnare fördelad, 9 procent av männens skrivelser har med något förslag om en annan sträckning och 8 procent av kvinnornas. Männens skrivelser har genomgående en mera tekniskt inriktning. Förslag om byggmetod och tättningsmedel är av mer ingående teknisk karaktär än de förslag som handlar om järnvägens sträckning.

Det förekommer också ett fåtal förslag om sanering av de giftutsläpp som ägt rum vid tunnelbygget genom Hallandsås. Tre avsändare, alla manliga, tar upp förslag om sanering i sina skrivelser.

Det är något ovanligare att avsändare som är lokalt boende lägger fram specifika förslag (17 procent) än att icke lokalt boende gör det (23 procent). Fördelningen mellan de olika typerna av förslag ser också annorlunda ut. På samma sätt som det är fler män än kvinnor som har förslag på byggmetod så är det fler icke lokalt boende än lokalt boende som har förslag om byggmetod. Endast en lokalt boende har förslag inom kategorin. Däremot är det 14 procent av de lokalt boende som föreslår en annan sträckning, vilket kan jämföras med 7 procent av de avsändare som inte är lokalt boende.

Det finns även 13 skrivelser (5 procent av alla skrivelser) som har kategoriserats som *övriga förslag*. De övriga förslagen är inbördes olika och de kan inte delas in i mindre gemensamma grupper som överstiger en procent av materialet. Exempel på sådana förslag är att upprusta befintlig sträckning, konstruera bättre tåg som klarar trafik över åsen eller gräva bort den branta stigningen vid åsen.

Jämförelser med andra byggprojekt eller katastrofer med mera

Var tionde skrivelse innehåller någon jämförelse eller koppling mellan tunnelbygget genom Hallandsås och andra företeelser. De enskilda jämförelserna utgör inte så många procent vardera i avseende på det totala materialet. De jämförelser som förekommer är följande:

---

¹⁵ Det finns olika förslag på alternativ till tunneln genom Hallandsås. Bjärebansan är ett av dessa mer utförliga alternativ. Rapporten om Bjärebansan omfattar ett femtiotal sidor och ger en mängd aspekter på det förslagna alternativets fördelar.

- *Kärnkraft och kärnkraftsverk*: Två skrivelser behandlar kärnkraften i samband med Tunnelbygget genom Hallandsås. Citatet "Hallandsås luktar Tjernobyl och Barsebäck" är hämtat från den ena av dessa skrivelser (Ku97/4572/R).
- *Andra tunnelbyggen*: Paralleller dras till Gardemoen i Norge och citytunneln i Malmö, som är de två vanligaste "tunneljämförelserna". I sju skrivelser görs någon form av "tunneljämförelse".
- *Deponering och hantering av avfall*: Fem skrivelser innehåller jämförelser med deponering och hantering av avfall. Oljeutsläpp från oljetankers samt avfallshanteringen i Lommabukten, är två exempel på kategorin.
- *Estoniakatastrofen och andra fartygskatastrofer*: Estonia är det vanligast förekommande fartygskatastrofen som omnämns men även Titanicförlisningen omnämns, detta i en av skrivelserna tillsammans med Estonia. Denna jämförelse är den vanligaste - åtta skrivelser.
- *Brobyggen*: Ölandsbron och Öresundsbron är exempel på jämförelser med brobyggen som förekommer i de inskickade skrivelserna. "Brojämförelser" görs i sju stycken av skrivelserna.
- *F10 (Flygbas i Skåne, Ängelholm)*: Två skrivelser har denna kategori. Dessa båda skrivelser är inskickade av Föreningen för mänskligt boende kring F10 och behandlar flygbasen F10 i Ängelholm i samband med tunnelbygget.
- *Övriga byggprojekt*: Motorvägsbyggen och andra byggprojekt jämförs med tunnelbygget i två skrivelser.

I de skrivelser där tunnelbygget jämförs med andra byggprojekt och katastrofer är könsfördelningen relativt jämn mellan manliga och kvinnliga avsändare. Ett undantag från detta är jämförelser med Estonia och andra fartygskatastrofer. Nästan en tiondel av alla skrivelser inskickade av kvinnor (9 procent) innehåller denna jämförelse eller koppling. De jämförelser som görs med Estonia i skrivelserna redogörs sällan för utförligt, det är frågan om korta konstateranden som till exempel "Hoppas att detta inte blir en följetång à la Estonia" (K97/4152/3) eller "Låt inte Båstad tunneln bli ett nytt Estoniatrauma!" (M97/3692/2/P1). Textinnehållet i skrivelserna avslöjar dock inte på vilket sätt de båda företeelserna har med varandra att göra. Jämförelsen mellan tunnelbygget och Estonia ger upphov till några reflektioner. För det första är båda händelserna mycket olika till sin natur: det ena är ett tunnelbygge och det andra en fartygsförlisning. För det andra måste Estoniakatastrofen anses vara en avsevärt mer tragisk olycka med tanke på att drygt 850 människor dog i samband med katastrofen och att ingen än så länge avlidit i samband med tunnelbygget. Men händelserna har också likheter. Det finns i båda fallen en oro och undran om vad som gick fel, vem som bär ansvaret och vilka åtgärder som har varit lämpliga. För att anknyta till resonemanget ovan, att jämförelser med Estonia sällan ges ingående förklaringar i skrivelsen, så är det alltså inte avsändaren som påpekar dessa likheter (eller skillnader).

Även om de jämförelser som görs i textinnehållet inte är så många till antalet ger de ändå en bild av hur tunnelbygget kan uppfattas. Många av de ovan nämnda företeelser som tun-

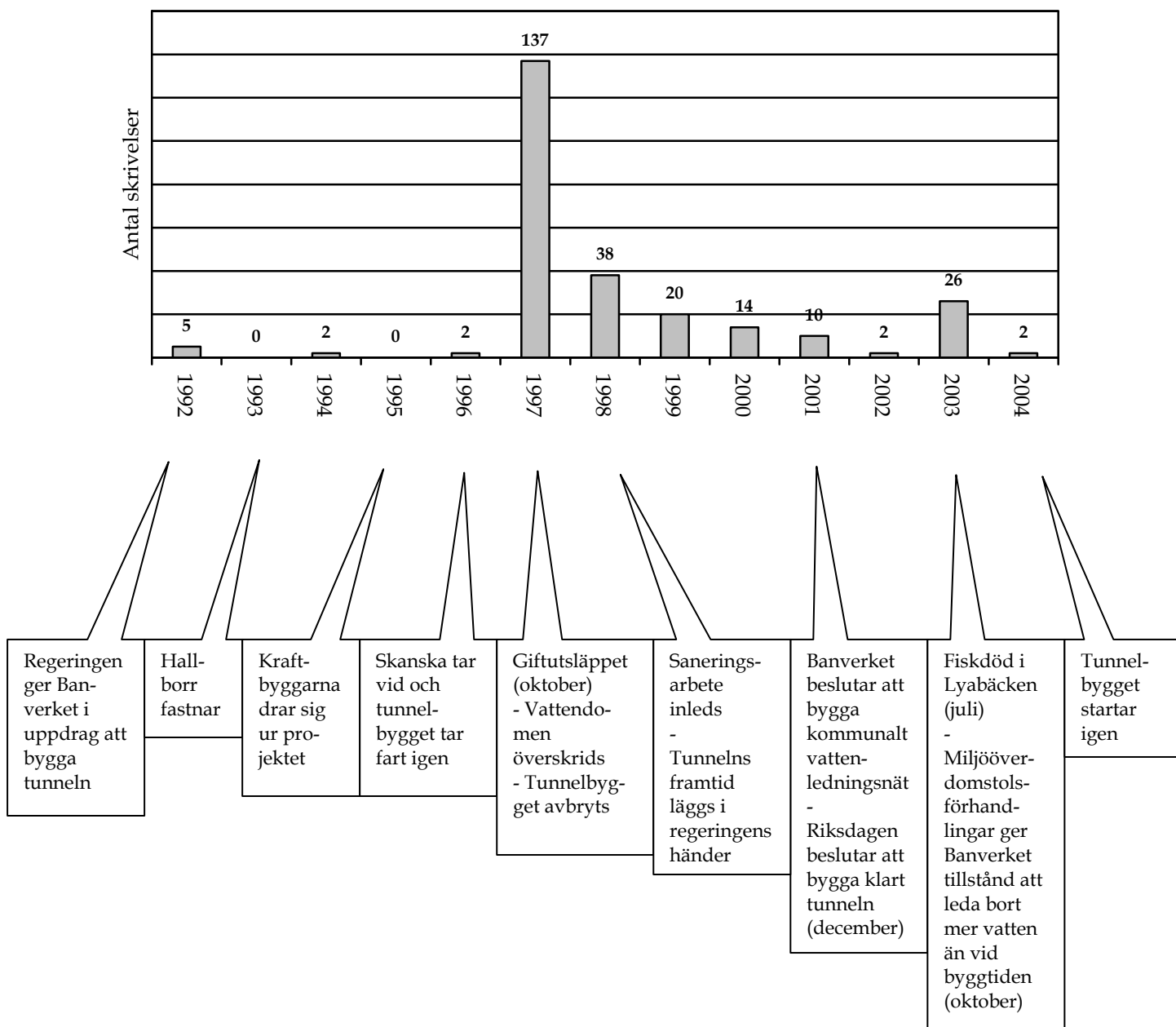
nelbygget jämförs med har också skapat stor debatt och politisk opposition. I dessa debatter förekommer, liksom de resultat som redovisats i denna undersökning, argument om miljöpåverkan, riskfrågor och politiska beslut såväl som spekulationer kring tekniska problem (t.ex. Estoniakatastrofen, kärnkraften och Öresundsbron).

Som avslutning på detta avsnitt skall det nämnas att inte alla, men de flesta, av jämförelserna görs i en negativ bemärkelse. En positiv jämförelse som görs i en av skrivelserna där tunnelbygget jämförs med Öresundsbron står följande: "Hallandstunneln blir, precis som Öresundsbron, en fullträff den dagen den står klar!" (N1999/5110/IRT).

Tidsperspektiv

Tunneln genom Hallandsås beslöts 1992. Flera händelser har påverkat byggprojektet fram till 2004. Materialet kan därför delas in i flera olika tidsperioder. I detta avsnitt analyseras skrivelserna utifrån tre tidsperioder. Dessa tidsavsnitt avgränsas av händelser i samband med tunnelbygget genom Hallandsås. Händelserna vid tunnelbygget behöver inte med nödvändighet vara avgörande för vad skrivelserna handlar om, men vissa tidsperioder har fler in-skickade skrivelser än andra. Som vi tidigare sett i avsnittet om skrivelsens utförande och inkomstdatum så är det en övervägande del av skrivelserna som skickats in år 1997 och 1998. För att påminna läsaren så ägde giftutsläppet av akrylamid rum i oktober 1997. Att det är flest skrivelser som skickats in till följd av miljöskandalen som ju uppmärksammats stort i media kanske inte är så märkvärdigt. Men en mängd andra uppmärksammade händelser med anknytning till tunnelbygget har *inte* gett upphov till särskilt mycket skrivelser, vilket också säger något om de skrivelser som skickats in. Vissa händelser på åsen verkar generera skrivelser men andra händelser inte gör det. Figur 3 visar det kronologiska händelseförloppet, år för år, vid tunnelbygget genom Hallandsås och hur många skrivelser som skickats in dessa år.

Figur 3. Tidsperspektiv över händelser vid tunnelbygget och hur många skrivelser som har skickats in varje år

Figur 3 visar år för år dels antal inkomna skrivelser, dels händelser vid tunnelbygget genom Hallandsås. Man kan se ett samband mellan de händelser som har ägt rum vid Hallandsås och hur många skrivelser som skickats in respektive år. Dramatiska händelser som giftutsläpp och grundvattensänkningar verkar engagera allmänheten mer än politiska beslut och juridiska förhandlingar. Den tidsperiod då det skickats in skrivelser skall nu delas in i tre

delperioder som nedan följer. Avgränsningarna av tidsperioderna har gjorts från de månader då händelserna ägt rum och inte från något exakt givet datum.

Tidsperioden fram till giftutsläppet oktober 1997

De första skrivelserna angående tunnelbygget är inskickade 1992, samma år som regeringen ger Banverket i uppdrag att bygga tunneln. Få skrivelser, tio stycken, är inskickade under tidsperioden före giftutsläppet.¹⁶ Vad dessa avsändare framförallt poängterar i sina skrivelser är att tunneln kostar för mycket och att den skadar miljön, eller snarare att tunneln *kommer* att kosta för mycket och skada miljön. Sju av de tio skrivelserna handlar om samhälls ekonomi och tre innehåller det specifika argumentet att tunneln kostar för mycket. Åtta av skrivelserna är beskrivande. Avsändarna är under denna tidsperiod oroliga och upprörda. I fyra av skrivelserna under perioden framgår att avsändaren är upprörd och tre avsändare uttrycker oro vilket kan jämföras med 19 procent som uttrycker oro och 34 procent som är upprörda i det totala materialet (som till stor del utgörs av skrivelser inskickade från oktober 1997 till december 2001 vilket beskrivs närmare nedan). Det miljöinriktade förhållningssättet som flera gånger har noterats i undersökningen förekommer även i dessa tidiga skrivelser: sex av de tidiga skrivelserna handlar om miljö och tre använder det specifika argumentet att tunneln skadar miljön. Påpekandet att miljön skadas är intressant i och med att tunnelbygget inte påbörjats i någon vidare omfattning förrän Skanska tog vid 1996 och några giftutsläpp då ännu inte ägt rum. Den miljöpåverkan som förekom innan giftutsläppet är grundvatten-sänkningarna. Men trots det miljömässiga innehållet påpekar endast två skrivelser under tidsperioden påverkan av grundvattnet. Tunnelbygget i sig anses med andra ord, redan i detta tidiga skede, påverka miljön, vilket är värt att notera.

Det ges också förslag och rekommendationer, sex skrivelser är föresläende i sina skrivelser. Två avsändare har även specifika förslag om tättningsmedel eller byggmetoder och två stycken föreslår en annan sträckning. För övrigt finns det tendenser till kritiska inslag (likt det totala materialet), fyra avsändare är kritiska och protesterar i sina skrivelser.

Från giftutsläppet oktober 1997 till riksdagsbeslutet att återuppta bygget december 2001

Denna tidsperiod är den som har flest inskickade skrivelser, 218 stycken. Med andra ord utgörs det totala materialet till stor del av skrivelser som skickats in under denna tidsperiod. Då giftutsläppet ägt rum blir detta ett nytt argument i debatten om tunneln. Tunnelbygget som projekt ifrågasätts utifrån ett nytt perspektiv – människor kan skadas i och med de byggmetoder som används vid den svårhanterliga Hallandsåsen. Andra argument och ämnen blir gällande. Tunneln byter skepnad – en miljökatastrof har ägt rum.

---

¹⁶ Av de tio skrivelserna är fem inskickad 1992, två 1994, två 1996 och en 1997 innan oktober då giftutsläppet ägde rum.

De negativa aspekterna av tunneln blir tydligare och bygget blir svårare att motivera. Politiker och andra aktörer (till exempel Banverket och Båstad kommun) kritiseras. Men det finns också utrymme för förslag om hur problemet skall lösas och tunnelkatastrofen som fenomen blir ämne för skolarbeten och uppsatser på högskolor. Materialets innehåll breddas i och med detta. Fler argument förekommer och betydligt fler olika avsändare hör av sig. De resultat som redovisas i denna undersökning återspeglar till stor del denna tidsperiod i och med att 83 procent av det totala materialet utgörs av skrivelser som är inskickade under perioden. Skillnader mot det totala materialet är en något högre procent avsändare som skriver om giftutsläppet, miljö och teknik. Det finns också tendenser till större upprördhet och oro.

Tidsperioden efter riksdagsbeslutet december 2001 och framåt

Den sista tidsperioden avgränsas från riksdagsbeslutet att återuppta tunnelbygget under förutsättning att nödvändiga tillstånd ges december 2001 och fram till 3 mars 2004. Tidsperioden omfattar drygt tre år av tunnelns historia och 30 skrivelser har skickats in till Regeringen under perioden. Under denna period fattas viktiga beslut angående tunnelns fortsättning i och med förhandlingarna i Miljödomstolen och Miljööverdomstolen. Under tidsperioden inträffar också giftutsläppet i Lyabäcken, juli 2003, då betonitlera läckte ut från ett provborrningshål som Banverket gjort. NST framställer händelsen som "Två gånger för många utsläpp" (23 juli, 2003).

Skrivelserna under denna tidsperiod har en något annorlunda karaktär jämfört med den tidigare. En polarisering framträder i materialet. Fler är kritiska men också fler ger stöd, 60 procent av skrivelserna är kritiska vilket kan jämföras med det totala materialet då 54 procent är kritiska. Men under denna period ger också 17 procent stöd vilket är betydligt högre än tidsperioden innan då endast 6 procent gav stöd i sina skrivelser.

Ett ämne som varit vanligt i den tidigare perioden är *miljö*, men ämnets förekomst minskar nu något. I tidsperioden från giftutsläppet till riksdagsbeslutet handlade 61 procent av skrivelserna om miljö medan den siffran i denna tidsperiod minskar till 53 procent. Vad som istället har ökat är skrivelser som handlar om politik (ökat till 50 procent) och trafik (ökat till 30 procent). Skrivelserna handlade även tidigare om politik, men tidigare rörde det sig om ungefär en tredjedel av skrivelserna medan det under denna senare period ökat till hälften. En förklaring till ökningen av ämnet politik skulle kunna vara de beslut och förhandlingar som äger rum under denna period. Ökningen av trafikargument är svår att förklara utifrån de händelser som äger rum vid tunnelbygget under tidsperioden. Ämnet *trafik* var inte lika vanligt i skrivelserna under perioden som innefattar giftutsläppet, då 15 procent av skrivelserna hade detta.

Ämnet *samhällsekonomi* har en ganska stabil förekomst över tid, kring 30 procent, vilket också är fallet under denna tidsperiod (30 procent). Teknik verkar däremot inte lika intressant och ämnets förekomst har minskat med 15 procentenheter – från 35 procent under perioden med giftutsläppet, till 20 procent under den sista perioden.

Argumentet om giftutsläpp håller i sig vilket delvis kan förklaras av händelsen vid Lyabäcken. Av skrivelserna, under perioden, har 27 procent med ett specifikt argument om gift-

utsläpp. Under tidsperioden som skall fånga in tiden som följde "det stora giftutsläppet" förekom argumentet i 28 procent av skrivelserna.

Det skrivs få skrivelser fram till giftutsläppet oktober 1997 sedan startar brevskrivandet lavinartat. Under 1997 inkommer 136 stycken skrivelser från och med oktober och till årets slut. Vissa av de skrivelser som skickats in i oktober kommer strax innan det offentliggjorts att det läckt ut gift från tunneln. Giftutsläppet startar en trend som avtagande håller i sig till och med 2001. Sedan avtar intresset under 2002 för att sedan återupptas något under 2003. Den sista perioden inleds alltså med mycket få inskickade skrivelser.

De ämnen som avhandlas i skrivelserna avspeglar i någon mån händelserna vid tunnelbygget. Det är också väldigt tydligt vilken period som har gett upphov till flest inskickade skrivelser och vilka tidsperioder som inte gett upphov till så många skrivelser. Det "stora giftutsläppet" förefaller vara en mer angelägen fråga än riksdagsbeslut, miljödomstolsförhandlingar och incidenten vid Lyabäcken om man tar hänsyn till antalet inskickade skrivelser.

Sammanfattning

Materialets innehåll är omfattande och varierande och skrivelserna är på många sätt mycket olika varandra. Men trots olikheterna finns likheter. Resultaten som presenterats har visat på både generella drag och mer specifika förekomster i materialet. De huvudfrågställningar som i början av rapporten ställdes måste därför besvaras på två sätt: dels har materialet ett generellt drag (det vill säga de vanligast förekommande kategorierna), dels finns det en stor variation när det gäller materialets innehåll (förekomsten av skilda kategorier).

Den "typiska" skrivelsen är maskinskriven och kritiskt beskrivande. Den handlar om miljö och är skickad till miljöministern. De flesta skrivelserna är inskickade av män, inte lokalt boende och sysselsättning framgår inte. Många har ett personligt tilltal och ingen uttalad synpunkt om tunnelbygget (för eller emot). Denna bild grundar sig i de kategorier som är mest förekommande, men materialet visar också en stor variation och det finns många avvikelser från de vanligaste förekomsterna.

Materialets bredd och variation

Vid en sammanfattning av materialet förefaller det naturligt att nämna den stora variationen i materialet och inte bara visa vilka kategorier som varit mest förekommande.

Avsändarna är allt ifrån skolelever på mellanstadiet och barn i femårsåldern till civilingenjörer och organisationer. Avsändaren har också många olika framställningar i sin skrivelse. En del framför en bitter kritik, andra försöker ge förslag på lösningar till problemen och ytterligare någon skriver en uppsats och har frågor som de ber få besvarade. Uttryckssättet varierar avsevärt. Vissa avsändare har ett mycket känslomässigt och personligt uttryckssätt medan andra använder en formell och saklig ton. Det finns också tydliga skillnader mellan män och kvinnor, och mellan lokalt boende och icke lokalt boende avsändare. I de fall där det förekommer tekniska resonemang och förslag är det ofta inskickade av män. Kvinnorna har en mer upprörd och orolig framtoning än männen och är mer angelägna om miljön. Tunneln är inte bara ett problem sett ur tekniska, trafikmässiga och miljömässiga aspekter utan den innefattar också en mängd andra områden. Politik, ekonomi och kultur är exempel på andra ämnen som problematiseras i samband med tunnelbygget.

Allmänhetens synpunkter på politikerna såväl som Banverket och andra aktörers handlande är trots allt ofta kritiska. "Hur kunde ni låta detta hända?" är en ständigt återkommande fråga. Citat som "Mot Banverket, Skanska och även myndigheternas arrogans har ortsborna förgäves protesterat. Ingen lyssnade, ingen myndighet ingrep" (M97/4004/2/P1) vittnar om att människor känner sig förbisedda och menar att katastrofen hade kunnat undvikas och att de anser att den exemplifierar auktoritära instansers ignorans. Det finns också många olika uppfattningar om Hallandsåsen. För vissa är det en plats där de bor (de lokalt boende) och för andra är det ett berg med vissa geologiska förutsättningar vilka på olika sätt kan övervinnas med byggteknologi. Det finns med andra ord skrivelser som behandlar de boendes

utsatta situation och andra skrivelser som ger raka beskrivningar om politiska beslut och byggmetoder.

Kvinnors förhållningssätt har i undersökningen jämförts med männens. På flera sätt uppträder väsentliga skillnader mellan könen. De risker som upplevs i samband med tunnelbygget genom Hallandsås skapar oro och upprördhet samt en negativ inställning till projektet. Studier inom riskforskning, har visat att kvinnor tenderar att uppfatta risker som större än män. Riskforskare har på olika sätt försökt förklara skillnader i riskuppfattningen mellan könen. En biologisk förklaring skulle vara att kvinnans fysiska förutsättningar gör henne mer medveten om risker. Män är generellt fysiskt starkare och kan därmed värja sig från eventuella riskmoment. En annan biologisk förklaring till kvinnors riskuppfattning har att göra med deras funktion som mödrar då de har en benägenhet att skydda sitt barn. En annan typ av förklaring är social. Kvinnors frånvaro på den tekniska arenan gör dem oförstående av och misstänksamma mot teknik. De misstror teknik och uppfattar tekniska risker som allvarliga (Gustafsson, 1998).

Enkät svar från boende på berörda orter (Båstad och Väst kustbanan) visar att kvinnor är mer negativa än män till Väst kustbanan och att de är mer oroliga än män (Grimes, 2000). De slutsatser som framkommer i denna undersökning stödjer resultat som framkommit i andra studier av tunnelbygget och Väst kustbanan avseende kön och riskuppfattning. Kvinnor är mindre intresserade av teknik och är mer oroliga än vad männen är.

Tunnelns olika betydelser

Vad innebär tunneln? Tunnelbygget genom Hallandsås kan ses utifrån olika perspektiv och har därmed olika betydelse beroende på vilket perspektiv man har. Från början var tunnelprojektet främst en fråga om att bygga en tunnel genom Hallandsåsen för att effektivisera Väst kustbanans trafik och undgå de problem som fanns med den tidigare sträckningen. Händelser i samband med tunnelbygget har medfört att en mängd andra betydelser av tunnelprojektet har tillkommit. Tunneln har dels en teknisk och trafikmässig sida, dels en annan sida – en miljökatastrof. I materialet finns dessa två sidor representerade men man kan också konstatera att den bild som skrivelserna från allmänheten ger är annorlunda än den som ligger till grund för projektet. En majoritet av skrivelserna är kritiska och handlar om tunnelns negativa påverkan på miljön. Det påpekas också att tunneln är för dyr och omotiverad. Den officiella betydelsen av tunneln är en helt annan men varierar också över tid. Den framställdes först som ett ekonomiskt lönsamt projekt och senare har den blivit ett miljöprojekt (det vill säga något som skall vara bra för miljön). Allmänhetens uppfattning i avseende på skrivelserna förefaller med andra ord, till stor del, vara det motsatta än det motiv som politiker och näringslivet angivit.

”De [invånarna i Båstad] kände väl till åsens beskaffenhet där tunnelborrningen enligt förslag skulle börja. Deras kritik accepterades inte, och som motivering angavs att duktiga konsulter anlätats” (M98/516/2/P1). Citatet vittnar om upplevelsen av beslutfattares ignorans och arrogans. Men citatet åskådliggör också en annan intressant aspekt av tunnelbygget. Vems kunskap är den gällande – de lokalt boendes eller experternas? Det finns med

andra ord en slags kunskapskonflikt. Hur skall man se på åsen? Vem förstår åsen bäst? Är det de boende med sin långa livserfarenhet på åsen eller är det experternas geologiska modelleringar som ger största förståelse av åsens egenskaper? Tunnelns olika betydelser kan inte helt oproblematiskt förenas.

Ur ett tidsperspektiv kan man se att tunneln genomgående handlar om miljö. Men andra ämnen som politik och teknik kommer och går. Teknisk argumentation förekom i högre grad kring giftutsläppet 1997 och avtog under senare tidsperioder då politisk argumentation blev mycket vanlig. Skrivelserna återspeglar tunnelbyggets historia. Då händelser och problem vid tunnelbygget förekommit så har detta visat sig i materialet. Det har inkommit fler skrivelser och de har på ett eller annat sätt handlat om dessa händelser och problem.

De avsändare som uttalar sig för eller emot tunneln är till övervägande del negativa. Naturligtvis speglar inte materialet allmänhetens generella uppfattningar om tunnelbygget men det är ändå intressant att innehållet i materialet skiljer sig så avsevärt från den officiella uppfattningen. Man kan också invända att allt har sin opposition och att det just är denna oppositionella sida som representeras i skrivelserna. Men detta är också intressant, det vill säga att man skriver till statliga instanser för att uttrycka ett missnöje inte för att ge beröm eller stödja. Avsändaren använder "pennan som vapen" för att i första hand uttrycka sitt missnöje mot Regeringen och mer sällan för att ge stöd.

Resultat i korthet

Avslutningsvis kommer här en sammanfattande lista som åskådliggör intressanta resultat av undersökningen:

- Från och med oktober 1997 till 1997 års slut, det vill säga under period av tre månader, skickades mer än hälften av de analyserade skrivelserna in trots att hela den analyserade perioden utgör tolv år.
- Nästan en tredjedel av alla skrivelser har skickats till miljöministern.
- Det förekommer stora skillnader mellan olika avsändarkategorier (män, kvinnor, lokalt boende och icke lokalt boende) som visar sig tydligt i materialet.
- Upprördhet och oro är vanligare i skrivelser inskickade av kvinnor och lokalt boende än i skrivelser inskickade av män respektive icke lokalt boende.
- Närmare en tredjedel av de skrivelser som skickats in av lokalt boende innehåller ämnet juridik vilket kan jämföras med knappt var tionde skrivelse som skickats in av de icke lokalt boende avsändarna.
- Män är mer benägna att påpeka sin sysselsättning, sina eventuella meriter och erbjuder i större utsträckning experthjälp.
- Innehållet i skrivelserna är ofta kritiskt: i drygt hälften av skrivelserna kritiserar avsändaren någon eller något som har med tunnelbygget att skaffa. I skrivelser inskickade av kvinnor och lokalt boende är kritik mer förekommande än i skrivelser inskickade av män respektive icke lokalt boende.
- En väsentlig andel av skrivelserna (en tredjedel) handlar om förslag och alternativ till tunnelprojektet. De vanligaste förslagen berör byggmetoder och tätningsmedel eller förslag om en annan sträckning.
- Det vanligaste ämnet är miljö och natur vilket förekommer i sex av tio skrivelser. I skrivelser inskickade av kvinnor och lokalt boende är ämnet mer förekommande än i skrivelser inskickade av män respektive icke lokalt boende.
- De skrivelser som innehåller någon ståndpunkt för eller emot tunneln är nästan uteslutande negativa, men en knapp majoritet av skrivelserna innehåller inte någon åsikt om tunneln (för eller emot).
- Vilka ämnen som avhandlas och hur dessa avhandlas i skrivelserna verkar förändras över tid och beroende av de händelser som ägt rum vid tunnelbygget.

Referenser

- Austin, J. L. (1976, orig. 1962). *How to do things with words*. Oxford University Press: London; Oxford & New York.
- Grimes, M. (2000). "Explaining public assessments of the new railway" i *National objectives, local objections: railway modernization in Sweden*, Boholm, Å. (red). Göteborg: CEFOS.
- Gustafsson, P. (1998). Gender differences in risk perception: theoretical and methodological perspectives. *Risk Analysis*, 18 (6): 805-811.
- Krippendorff, Klaus (1980), *Content analysis: An introduction to its Methodology*. Sage Publications: Beverly Hills & London.
- Roberts, Carl W. (1997). "Semantic text analysis: On the structure of linguistic ambiguity in ordinary discourse" i *Text analysis for the social sciences: Methods for drawing statistical inferences from texts and transcripts*, (red.) Carl W. Roberts. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers: Mahwah, New Jersey.
- Searle J. R. (1969). *Speech acts*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Shapiro, Gilbert & John Markoff (1997). "A matter of definition" i *Text analysis for the social sciences: Methods for drawing statistical inferences from texts and transcripts*, (red.) Carl W. Roberts. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers: Mahwah, New Jersey.
- Sjölander Lindqvist, Annelie (2004). *Local environment at stake: The Hallandsås railway tunnel in a social and cultural context*. Etnologiska institutionen, Humanekologiska avdelningen, Lunds universitet: Lund.
- Weber, Robert Philip (1990). *Basic content analysis*. Sage Publications: Newbury Park; London & New Delhi.

Appendix 1. Tunnelbygget genom Hallandsås – Publikationer av forskare verksamma vid CEFOS, Göteborgs universitet

Vid Centrum för forskning om offentlig sektor (CEFOS), Göteborgs universitet, har det sedan akrylamidutsläppet i oktober 1997 bedrivit forskning med avsikt att bl.a. utreda hur medborgarna i Båstad uppfattar tunnelbyggprojektet genom Hallandsås. Forskningen är mångvetenskaplig och har bedrivits med ett brett utbud av metoder som telefonintervjuer, postenkäter, intervjuer, fokusgrupper, mediastudier och analyser av skrivna källor, officiella dokument, fältarbeten, fotointervjuer och djupintervjuer.

Publikationer

- Boholm, Å., Löfstedt, R. & Strandberg, U. (1998). *Tunnelbygget genom Hallandsås: Lokalsamhällets dilemma*. CEFOS-rapport nr. 12. Göteborg: CEFOS, Göteborgs universitet.
- Boholm, Å. & Löfstedt, R. (1999). Issues of risk, trust and knowledge: The Hallandsås tunnel case. *Ambio* 28 (6):556-561.
- Boholm, Å. (red.) (2000). *National Objectives, Local Objections: Railway Modernization in Sweden*. Göteborg: CEFOS, Göteborgs universitet.
- Ferreira, C., Boholm, Å. & Ragnar Löfstedt, (2001). "From vision to catastrophe. A risk event in search of images" i *Media, Risk and Stigma*, Flynn, R., Slovic, P. and Kunreuther, H. (red.). London: Earthscan.
- Boholm, Å. (2002). "Form och innehåll i lokaliseringsbeslut: Lärdomar av dåliga och goda exempel" i *Nordlededen rapport 2002:3*. Rydén, B. (red.). Mölndal: Rondo grafisk kommunikation AB och Profu Göteborg AB.
- Boholm, Å. (2004). Editorial: what are the new perspectives on siting controversy? *Journal of risk research* 7 (2): 99-100.
- Boholm, Å. & Löfstedt, R. (red.) (2004). "Introduction" i *Facility siting: Risk, power and identity in land-use planning*, Boholm, Å. & Löfstedt, R. (red.). London: Earthscan.
- Boholm, Å. (under utgivning 2005). "Greater good" in transit: The unwieldy career of a Swedish rail tunnel project. Skall ingå i temanummer av tidskriften FOCAAL, "Politics by other means", Abram, S. (red.).
- Boholm, Å. (under utgivning 2005). "Riskbedömningars ontologi och epistemologi: Hallandsåsen och dess vatten" i *Risk och det levande mänskliga*, Brinck, I., Halldén, S., Maurin, A.-S., Persson J. (red.). Planerad utgivning Nya Doxa
- Grimes, M. (2001). *Allmänhetens inställning till den nya Västkustbanan. Resultat från enkätstudie 2000*. Arbetsrapport 28, CEFOS. Göteborg: CEFOS, Göteborgs universitet.
- Grimes, M & Sjölander-Lindqvist, A. (2004). *Tunnelbygget genom Hallandsås - Samrådsprocessen, deltagande och förtroende: Vad säger de boende inom influensområdet?* Göteborg: CEFOS, Göteborgs universitet.
- Heiefort, R. (2003). Den Rättvisa Rättskipningen. *Dagens Forskning*, Nr. 10; 12-13 maj. s 31.
- Heiefort, R. (2004). "When Complexity Becomes a Problem: 'Law' and 'Fairness' on Separate Tracks in Sweden" i *Facility Siting: Risk, Power and Identity in Landuse Planning*. Boholm, Å. & Löfstedt, R (red.). London: Earthscan.
- Heiefort, R. (under utgivning, 2005). "Citizenship and Territorialization" i *Law, Landscape and Justice* (preliminär titel), Jones, M.& Peil, T. (red.). Oslo.

- Heiefort, R. (under utgivning, 2005). Ideology, Science and Technology on Trial (preliminär titel). *Focaal - European Journal of Anthropology*.
- Heiefort, R. (under utgivning, 2005). "Local Identity Versus Citizenship: Perceptions of Justice and Law in the Wake of the Hallandsås Railway Tunnel" (preliminär titel) i *Local Citizenship*, Andrén, M. (red.). Verlag für Sozialwissenschaften (Verlag Leske + Budrich).
- Löfstedt, R. & Boholm, Å. (1999). Off track in Sweden. *Environment* 41 (4): 16-20, 40-44.
- Sjölander-Lindqvist, A., Boholm, Å. & Löfstedt, R. (2000). "Understanding aspects of environmental stigma" i *Proceedings of ESREL 2000, SARS and SRA-Europe Annual Conference Edinburgh, Scotland, UK, 15-17 May 2000, vol. 2.* Cottam, M. P., Harvey, D. W., Pape R. P. & Tait, J. (red.). Rotterdam: A. A. Balkema.
- Sjölander-Lindqvist, A. (2004). The effects of environmental uncertainty on farmers' sense of locality and futurity: A Swedish case study. *Journal of Risk Research* 7(2), Special Issue New Perspectives on Siting Controversy: 185-198.
- Sjölander-Lindqvist, A. (2004). "Visualising place and belonging: Landscape redefined in a Swedish farming community" i *Facility siting: Risk, power and identity in land-use planning contesting local environments*, Å. Boholm & R Löfstedt (red.). London: Earthscan.
- Sjölander-Lindqvist, A. (2005). What, where, and wherefore: Dissonant perspectives on water in a Swedish railway tunnel project. *Environmental Values* 14(2).
- Sjölander-Lindqvist, A. (2004). *Local environment at stake: The Hallandsås railway tunnel in a social and cultural context*. Lund: Institutionen för human ekologi, Lunds univeritet.
- Strandberg, U. (2003). *Västkustbanan och medborgarna: Resultat från en enkätundersökning genomförd hösten 2002, arbetsrapport 29, CEFOS*. Göteborg: CEFOS, Göteborgs universitet.

Appendix 2. Kodschema

Variabel	Värden
<i>Skrivelsen utförande</i>	
Nummer (id#)	[Nummer]
Inkomstdatum	[Datum]
Skrivelsens format	1. Handskriven 2. Maskinskriven 3. Hand- och maskinskriven 4. e-post (maskinskriven)
<i>Bifogat material</i>	
CV	0. CV förekommer inte 1. CV förekommer
Namnlista	0. Namnlista förekommer inte 1. Namnlista förekommer
Rapport	0. Rapport förekommer inte 1. Rapport förekommer
Tidningsartikel	0. Tidningsartikel förekommer inte 1. Tidningsartikel förekommer
Ritning/skiss	0. Ritning/skiss förekommer inte 1. Ritning/skiss förekommer
Bild/teckning	0. Bild/teckning förekommer inte 1. Bild/teckning förekommer
Tidigare skrivelse	0. Tidigare skrivelse förekommer inte 1. Tidigare skrivelse förekommer
Övrigt	0. Övrigt bifogat material förekommer inte 1. Övrigt bifogat material förekommer
<i>Avsändaren</i>	
Kön	0. Framgår ej 1. Man 2. Kvinna 3. Man och kvinna
Boende	0. Framgår ej 1. Ej lokalt boende 2. Lokalt boende
Sysselsättning	0. Framgår ej 1. Ingenjör 2. Naturvetare 3. Övrig akademiker (utöver ingenjör, naturvetare och jurist) 4. Politiker 5. Jurist 6. Student 7. Skolelev 8. Lantbrukare 9. Tjänsteman 10. Övrigt 11. Journalist
Enskild eller grupp (Skrivelserna från myndigheter har i första steget kodats)	0. Framgår ej 1. Enskild 2. Grupp

men ingår inte i undersökningens redovisade resultat)	3. Lokal organisation 4. Icke- lokal organisation (5. Myndighet) 6. Företag 7. Annat
Ålder	0. Framgår ej 1. Barn/ungdom 2. Pensionär 3. Övrig

Funktion

Erbjuda experthjälp	0. Skrivelsen innehåller inte funktionen Erbjuder experthjälp 1. Skrivelsen innehåller funktionen Erbjuder experthjälp
Beskriva	0. Skrivelsen innehåller inte funktionen Beskriver 1. Skrivelsen innehåller funktionen Beskriver
Kritisera/protestera	0. Skrivelsen innehåller inte funktionen Kritisera/protestera 1. Skrivelsen innehåller funktionen Kritisera/protestera
Fråga	0. Skrivelsen innehåller inte funktionen Fråga 1. Skrivelsen innehåller funktionen Fråga
Rekommendera/ge förslag	0. Skrivelsen innehåller inte funktionen Rekommendera/ge förslag 1. Skrivelsen innehåller funktionen Rekommendera/ge förslag
Ge stöd	0. Skrivelsen innehåller inte funktionen Ge stöd 1. Skrivelsen innehåller funktionen Ge stöd
Uttrycka oro	0. Skrivelsen innehåller inte funktionen Uttrycka oro 1. Skrivelsen innehåller funktionen Uttrycka oro
Rikta krav	0. Skrivelsen innehåller inte funktionen Rikta krav 1. Skrivelsen innehåller funktionen Rikta krav
Visa empati för drabbade	0. Skrivelsen innehåller inte funktionen Visa empati för drabbade 1. Skrivelsen innehåller funktionen Visa empati för drabbade

---

Uttryckssätt

Personligt tilltal	0. Skrivelsen innehåller inte uttryckssättet Personligt tilltal 1. Skrivelsen innehåller uttryckssättet Personligt tilltal
Professionell profilerig	0. Skrivelsen innehåller inte uttryckssättet Professionell profilerig 1. Skrivelsen innehåller uttryckssättet Professionell profilerig
Saklig	0. Skrivelsen innehåller inte uttryckssättet Saklig 1. Skrivelsen innehåller uttryckssättet Saklig
Upprörd	0. Skrivelsen innehåller inte uttryckssättet Upprörd 1. Skrivelsen innehåller uttryckssättet Upprörd
Ironisk	0. Skrivelsen innehåller inte uttryckssättet Ironisk 1. Skrivelsen innehåller uttryckssättet Ironisk

---

För eller emot tunneln

För eller emot tunneln	0. Framgår ej 1. För 2. Emot 3. Blandat (för och emot)
-------------------------------	---

Ämne

Samhällsekonomi	0. Skrivelsen innehåller inte ämnet Samhällsekonomi 1. Skrivelsen innehåller ämnet Samhällsekonomi
Personlig ekonomi	0. Skrivelsen innehåller inte ämnet Personlig ekonomi 1. Skrivelsen innehåller ämnet Personlig ekonomi
Politik	0. Skrivelsen innehåller inte ämnet Politik 1. Skrivelsen innehåller ämnet Politik

Juridik	0. Skrivelsen innehåller inte ämnet Juridik 1. Skrivelsen innehåller ämnet Juridik
Miljö & natur	0. Skrivelsen innehåller inte ämnet Miljö & natur 1. Skrivelsen innehåller ämnet Miljö & natur
Teknik	0. Skrivelsen innehåller inte ämnet Teknik 1. Skrivelsen innehåller ämnet Teknik
Kultur/kulturarv	0. Skrivelsen innehåller inte ämnet Kultur/kulturarv 1. Skrivelsen innehåller ämnet Kultur/kulturarv
Estetik	0. Skrivelsen innehåller inte ämnet Estetik 1. Skrivelsen innehåller ämnet Estetik
Handläggning	0. Skrivelsen innehåller inte ämnet Handläggning 1. Skrivelsen innehåller ämnet Handläggning
Trafik/kommunikation	0. Skrivelsen innehåller inte ämnet Trafik/kommunikation 1. Skrivelsen innehåller ämnet Trafik/kommunikation

---

Specifika argument

Minutargumentet	0. Skrivelsen innehåller inte Minutargumentet 1. Skrivelsen innehåller Minutargumentet
Tunneln kostar för mycket	0. Skrivelsen innehåller inte argumentet Tunneln kostar för mycket 1. Skrivelsen innehåller argumentet Tunneln kostar för mycket
Tunneln skadar miljön	0. Skrivelsen innehåller inte argumentet Tunneln skadar miljön 1. Skrivelsen innehåller argumentet Tunneln skadar miljön
Tunneln ger upphov till giftutsläpp	0. Skrivelsen innehåller inte argumentet Giftutsläpp från tunneln 1. Skrivelsen innehåller argumentet Giftutsläpp från tunneln
Grundvattnet påverkas	0. Skrivelsen innehåller inte argumentet Grundvattnet påverkas 1. Skrivelsen innehåller argumentet Grundvattnet påverkas
Tunneln är ett omöjligt projekt	0. Skrivelsen innehåller inte argumentet Tunneln är ett omöjligt projekt 1. Skrivelsen innehåller argumentet Tunneln är ett omöjligt projekt
En färdig tunnel är farlig	0. Skrivelsen innehåller inte argumentet En färdig tunnel är farlig 1. Skrivelsen innehåller argumentet En färdig tunnel är farlig
Politiker har gjort fel	0. Skrivelsen innehåller inte argumentet Politiker har gjort fel 1. Skrivelsen innehåller argumentet Politiker har gjort fel
Inkompetenta aktörer	0. Skrivelsen innehåller inte argumentet Inkompetenta aktörer 1. Skrivelsen innehåller argumentet Inkompetenta aktörer
Information om giftutsläppet har varit bristfällig	0. Skrivelsen innehåller inte argumentet Information om giftutsläppet har varit bristfällig 1. Skrivelsen innehåller argumentet Information om giftutsläppet har varit bristfällig
Jordbruket hotas	0. Skrivelsen innehåller inte argumentet Jordbruket hotas 1. Skrivelsen innehåller argumentet Jordbruket hotas
Kunskap om tunnelns förutsättningar har ignorerats	0. Skrivelsen innehåller inte argumentet Kunskap om tunnelns förutsättningar har ignorerats 1. Skrivelsen innehåller argumentet Kunskap om tunnelns förutsättningar har ignorerats
Tunnelarbetare har en utsatt situation	0. Skrivelsen innehåller inte argumentet Tunnelarbetare har en utsatt situation 1. Skrivelsen innehåller argumentet Tunnelarbetare har en utsatt situation
Granskning och kontroll av ansvariga	0. Skrivelsen innehåller inte argumentet Granskning och kontroll av ansvariga 1. Skrivelsen innehåller argumentet Granskning och kontroll av ansvariga

---

Specifikt förslag

Byggmetod/tättningsmedel	0. Skrivelsen innehåller inte förslag om Byggmetod/tättningsmedel 1. Skrivelsen innehåller förslag om Byggmetod/tättningsmedel
Annan sträckning	0. Skrivelsen innehåller inte förslag om Annan sträckning 1. Skrivelsen innehåller förslag om Annan sträckning
Saneringsarbete	0. Skrivelsen innehåller inte förslag om Saneringsarbete 1. Skrivelsen innehåller förslag om Saneringsarbete
Annat förslag	0. Skrivelsen innehåller inte förslag om Annat förslag 1. Skrivelsen innehåller förslag om Annat förslag

---

Jämför med andra byggprojekt med mera

Kärnkraft	0. Skrivelsen innehåller inte jämförelse med Kärnkraft 1. Skrivelsen innehåller jämförelse med Kärnkraft
Andra tunnelbyggen	0. Skrivelsen innehåller inte jämförelse med Andra tunnelbyggen 1. Skrivelsen innehåller jämförelse med Andra tunnelbyggen
Deponering och hantering av avfall	0. Skrivelsen innehåller inte jämförelse med Deponering och hantering av avfall 1. Skrivelsen innehåller jämförelse med Deponering och hantering av avfall
Estonia	0. Skrivelsen innehåller inte jämförelse med Estonia 1. Skrivelsen innehåller jämförelse med Estonia
Brobyggen	0. Skrivelsen innehåller inte jämförelse med Brobyggen 1. Skrivelsen innehåller jämförelse med Brobyggen
F10	0. Skrivelsen innehåller inte jämförelse med F10 1. Skrivelsen innehåller jämförelse med F10
Övriga byggprojekt	0. Skrivelsen innehåller inte jämförelse med Övriga byggprojekt 1. Skrivelsen innehåller jämförelse med Övriga byggprojekt

---

Mottagaren

Departement eller person	0. Framgår ej 1. Departement 2. Person 3. Både departement och person
Avdelning (departement)	0. Framgår ej 1. Kommunikation 2. Miljö 3. Näring 4. Regering/statsminister 5. Annat (övriga) 6. Kombination 7. Infrastruktur(ministern)